

Un român ortodox, scriitorul Mihail Sevastos, (1892 – 1967) jurnalist și editor al câtorva reviste culturale românești între cele două războaie mondiale (de asemenea romancier, poet și memorialist), este un observator neutru, adecvat pentru a judeca Reforma Neoprotestantă românească. El a scris într-unul dintre cele mai importante ziare românești ale timpului, în Noembrie 1931:

„La noi n-au fost frământări creștine, poate și din pricină că religia maselor țărănești (în care se manifestă sectele) semăna prea puțin cu creștinismul. Biblia și evangheliismul nu pătrunseră în sufletul poporului, în adâncul țărănimii era fetișism, păgânism, vrăjitorie, orice, numai credință creștină nu. Chiar popa era mai puțin preot decât vraci... care descânta vitele. În aceste condiții se înțelege foarte ușor lipsa prigonilor religioase din trecutul nostru. Nu era atât toleranță, cât dezinteres. Minte țărânului s-a pus însă în mișcare. A stat încercuită milenii. Acum a scăpat la libertate și nu se oprește cu una cu două. Săteanul vrea să afle, să știe, să cunoască. Religia de la putere nu-și dă osteneala cu lămurirea credincioșilor și cu propaganda în mase. Acest lucru îl fac sectanții. Ei răspund unei necesități spirituale a maselor. Conduc mințile și sufletele care trăiesc în neliniște. Le dau lămuriri, le arată că noi - la capătul căro-ra poate-i mântuirea negăsită până acum. Abia astăzi se formează în adâncul poporului nostru adevărații creștini"[1].

Acest text conține mult adevăr, dar și simplifică istoria de 2000 de ani a creștinismului. Din secolul al III-lea până în secolul al IV-lea au fost mii de creștini martirizați pe teritoriul României de azi. Aceștia au fost romanii strămoșii românilor. Începând cu Evul Mediu, au existat o mulțime de adevărați creștini greco-ortodocși în toate nivelele societății. Marea Reformă a influențat creștinismul românesc începând cu secolul al XVI-lea și al XVII-lea. Biserica Greco-catolică (Unită cu Roma) a apărut în secolul al XVIII-lea și a ajutat poporul român să devină o națiune modernă. Trezirea evanghelicăromânească a început, de fapt, la sfârșitul secolului al XIX-lea, cu Mișcarea Baptistă și s-a dezvoltat în prima jumătate a secolului XX. Articolul lui Sevastos este un document istoric, fiind scris pentru ca să apere libertatea religioasă a pentecostalilor, principala mișcare a acestei treziri religioase.

Câțiva scriitori neevanghelici au sugerat că pentecostalismul a ajuns în România din SUA în jurul anului 1910[2]. I. M. Popescu a scris despre un emigrant român, Pavel Budeanu, care a răspândit ideile pentecostale înainte de anul 1918, printr-o revistă românească apărută în SUA[3]. În 1919 o săsoaică baptistă din satul Dârlos, de lângă Mediaș (Transilvania) a fost prima persoană care a trăit experiența botezului cu Duhul Sfânt cu semnul vorbirii în alte limbi, în România.[4]

Printre românii americani care au participat la evanghelizările și la întâlnirile de vindecare ale lui Aimee Semple McPherson a fost și baptistul Petru Pernevan, care s-a întors în România, și prietenul său Constantin Sida. Acesta i-a trimis o scrisoare lui Pernevan în anul 1921, povestindu-i că a fost botezat cu Duhul Sfânt împreună cu alți șase români.[5] Pernevan i-a arătat scrisoarea prietenului său Gheorghe Bradin care în anul 1922 a devenit pas-tor baptist. Persida Bradin, soția lui Gheorghe Bradin, ținea legătura cu Petre Andraș care îi povestește că fratele lui, Teodor, și cumnata sa, au fost într-un grup de șapte români care au fost botezați cu Duhul Sfânt. Soții Andraș din America au trimis rudelor lor din Păuliș o scrisoare și o carte de cântări pentecostală, în mai 1922.[6]

Începutul pentecostalismului în România

În luna Iunie a anului 1922, Gheorghe Bradin s-a rugat pentru vindecarea soției sale care suferea de tuberculoză și hidropizie, și ea a fost vindecată de Domnul. Bradin a trimis o scrisoare la o adresă găsită în cartea de cântări primită de la familia Andraș, din America. În Septembrie 1922 a primit un răspuns de la Pavel Budeanu și a hotărât să deschidă prima Biserică Pentecostală din România, în Păuliș, la 10 Septembrie 1922.[7] La sfârșitul anului această biserică avea 30 de membri. În Februarie 1923, a fost fondată o nouă biserică pentecostală în Cuvin, lângă Păuliș, în casa soților Vasile și Persida Semenașcu, împreună cu alți 3 credincioși. La 3 Iunie 1923, atât Persida cât și Gheorghe Bradin au fost botezați cu Duhul Sfânt.[8]

Primul persecutor al pentecostalilor din România a fost preotul ortodox din Păuliș, Cornel Popescu, care a determinat autoritățile locale din Radna să interzică noua „sectă”, în 1923. Gheorghe Bradin în calitate de conducător al noii asociații religioase, și Dumitru Stoi, secretar general, au protestat și au cerut să fie respectată libertatea religioasă. Pretorul din Radna a trimis cererea lor prefectului județului Arad, care a trimis-o Ministrului Cultelor (în România cuvântul „cult” are sens pozitiv pe când cuvântul „sectă” are sens peiorativ). Ministrul a interzis „secta” pentecostală în anul 1924.[9]

În SUA, primele Biserici Pentecostale române au fost înființate în anii 1921 - 1922, în Michigan și Ohio. O biserică a existat și în Detroit, unde a fost tipărită o carte de cântări în limba română.[10] Pavel Budeanu (1886- 1958) a fost ordonat ca lucrător (pastor) pentecostal în 1923; el a locuit în Akron, Ohio. În 1924 a fost trimis în misiune în România, unde a adus cu sine cartea de cântări menționată mai sus și a oficiat primul botez pentecostal în apă din România în râul Mureș, aproape de Păuliș, în 16 Octombrie 1924 la ora 10 dimineața, în mod

clandestin[11]. Conform celor spuse de Trandafir Sandru:

„Cu această ocazie a fost făcută și prima fotografie cu biserica din Păuliș. Pe fotografie s-a scris data și numele bisericii, care era „Biserica lui Dumnezeu”.[12]

În conformitate cu alte informații, Budeanu a lucrat în acele vremuri cu American Assemblies of God. El a început să lucreze cu American Church of God din anul 1943.[13]

Pavel Budeanu a fost arestat de jandarmi în satul Nădab (județul Arad) și escortat la prefectura din Chișinău-Criș. Astfel a experimentat el, în mod personal, persecuția și și-a ajutat frații printr-o rudă a sa, care era avocat la București. Acesta a trimis prima petiție la Ministerul Cultelor prin care se cerea recunoașterea Asociației Pentecostale. Petiția a fost semnată de 50 de membri ai celor două biserici pentecostale din Păuliș și din Cuvin, în frunte cu președintele Gheorghe Bradin și cu secretarul general D. Stoia.[14]

Fundalul baptist al Mișcării Pentecostale din România este ilustrat prin numele de „baptiști pentecostali” folosit în acea petiție.[15] Din păcate, Dr. Alexa Popovici în cartea sa „Istoria Baptiștilor din România” prezintă apariția Bisericii Pentecostale plecând de la multe informații false și cu resentimente amare. Cu excepția câtorva aspecte ale pneumatologiei, pentecostalii și baptiștii români au aceeași doctrină; în loc să se contrazică, ei ar trebui să coopereze frățeste.[16]

Petiția din 1924 a determinat scrierea primei Declarații de Credință a Bisericii Pentecostale din România. Ministerul Cultelor nu a răspuns în mod direct, dar decizia a fost prezentată în al 5-lea paragraf al Hotărârii nr. 5734/29 Ianuarie 1925:

„Secta pentecostalilor cu aderenții exclusiv din satele Păuliș și Cuvin (jud. Arad) este condusă în mod exclusiv de către Gheorghe Bradin. Doctrina este publicată în cele 14 pagini ale broșuri numite „Declarația Fundației Adevărate. Noi o interzicem pentru că doctrina sa nu este împărtășită (îmbrățisată) de către toți membrii, ci doar de câteva per-soane inițiate și pentru că această (sectă) nu prezintă garanții suficiente că ar respecta articolul 22 al Constituției.”[17]

Această decizie oficială a fost publicată în ziare și a fost răspândită în toată România. A fost primul document oficial tipărit despre pentecostalii din România care a ajutat mult ca pentecostalismul să fie propagat. Renașterea spirituală a făcut ca mulți oameni să fie interesați în a afla doctrina creștină pentecostală, iar Gheorghe Bradin a primit în Păuliș multe scrisori și vizite din diferite părți ale României.[18]

În 1925, Episcopul ortodox al Aradului, Dr. Grigorie Comșa, a început un război împotriva pentecostalilor, fiind cel mai mare dușman al lor (1925 - 1937) Totuși, în paginile pe care le-a scris despre pentecostalismul româ-nesc în Noua călăuză pentru cunoașterea și combaterea sectelor a demonstrat o bogată și corectă informație în comparație cu istoricul baptist Alexa Popovici. Comșa era fericit că erau doar două biserici pentecostale și era sigur că numărul lor nu va mai crește.[19]

Nici autoritățile statului și nici o Biserică Ortodoxă nu au menționat, însă, că o mică mișcare pentecostală săsească, a luat ființă în jurul orașului Mediaș, din Transilvania.[20] Această trezire pentecostală în mijlocul sașilor luterani din Transilvania a început în anul 1919, la Dârlos, prin intermediul unor săsoaice baptiste care au fost influențate de o pentecostală venită din SUA. Michael Thelman a fost botezat cu Duhul Sfânt în anul 1923 și a primit botezul în apă în 1927 la Viena, Austria, în timpul Conferinței

Pentecostale, unde i-a întâlnit pe misionarul suedez pentecostal George Steen. Mai târziu, Steen a vizitat România și l-a ordonat pe Thelman ca pas-tor al bisericilor pentecostale săsești (Dârlos, Curciu, Boian etc.)[21] Se pare că Thelman avea să devină unul dintre cei mai importanți pastori pentecostali ai minorităților etnice din acel moment. De asemenea, autorităților române nu le-a păsat nici de mișcarea pentecostală din mijlocul maghiarilor. În anul 1997 Biserica Pentecostală Maghiară din Timișoara și-a celebrat cei 70 de ani de la înființare (1927-1997)

Conform lui C. Cuciuc:

„Independent de mișcarea pentecostală din Banat și Transilvania, o româncă care a venit din SUA a început să răspândească învățătura pen-ticostală în Bucovina.[22]

În 1926 existau deja 6 biserici pentecostale în județul Arad: Păuliș, Cuvin, Arad (Micălaca), Măderat, Pâncota și Șoimoș.[23] Episcopul Comșa, într-o petiție trimisă prefectului de Arad, în

1926, i-a acuzat pe pentecostali de fanatism și că erau instrumente ale comuniștilor. El a cerut represalii și, de asemenea, să fie intentat un proces împotriva pentecostalilor, care chiar a avut loc. Gheorghe Bradin din Păuliș și Ilie Gavril din Șoimoș au fost arestați și trimiși în fața Curtii Marțiale din Sibiu și de acolo la Timișoara, unde au fost eliberați pentru că nu era nici un motiv pentru ca să fie judecați.[24]

Prima expansiune pentecostală română (1927-1994)

În ediția din 1927 a „Noului Ghid pentru secte”, Episcopul Comșa a denunțat pe Teodor Andraș din Detroit și pe Pavel Budean din Akron că susțin pe pentecostalii din Păuliș și că au relații cu „secta evanghelistă” din Iași. Observăm că pentecostalii sunt adesea numiți „Evangheliști” în țări ca Rusia, Ucraina și Slovacia, până în zilele noastre. Deci, erau pentecostali în capitala provinciei Moldova din România, chiar dacă ei pot fi confundați prin numele lor cu Creștinii după Evanghelie (în România așa se numește Biserica Fraților).

Comșa era bucuros că erau doar patru biserici pentecostale în Arad și era sigur că acest număr nu va crește.[25] Cei patru păstori pentecostali erau: Vasile Semenașcu (Cuvin), Gheorghe Bradin (Păuliș), Dumitru Buda (Pâncota) și Gheorghe Urlea (Micălaca).

În martie 1927, Ilie Ghelbelev, preotul din Șoimoș, a chemat jandarmii din Radna să aresteze pe participanții unei adunări pentecostale din satul său. Printre credincioșii arestați au fost Partenie Pera și Mihai Olar, din orașul Lipova. Amândoi au fost bătuți cu un lanț în tălpile picioarelor. Partenie Pera nu a rezistat și a murit după cinci săptămâni, în dureri îngrozitoare, lăsând în urmă o văduvă și doi orfani. El a devenit primul martir pentecostal român. Jandarmul ucigaș a fost amendat cu 1.000 lei și a fost promovat de la gradul de agent la cel de plutonier.

În Bihor, la nord de Arad (provincia Crișana, în vestul României), pentecostalismul s-a răspândit din 1927, când Pavel Ciuci din Picleu a fost ordonat de Gheorghe Bradin. Evanghelizarea a fost continuată în Bihor de lucrători înzestrați cu daruri spirituale ca Mihai Șarhenți din Brusturi, Mihai Urs și Ioan Urs.[26]

În Banat (S-E României) cel mai cunoscut lucrător, Alexandru Isbașa, s-a convertit la pentecostalism în 1927, când a văzut vindecarea divină a lui Traian Mănguță, un pentecostal român din satul Birchiș. Mișcarea pentecostală română din Timișoara a început în 1928. Isbașa,

care era păstor în Birchiș, a devenit pastorul celei mai importante biserici din Timișoara, în anul 1947.[27] Dincă Ciolac a fost păstorul unei alte biserici pentecostale din Timișoara. El a fost mereu credincios conducerii lui Bradin, în comparație cu Isbașa.[28] în Făget, un oraș de munte din Banat, păstor era Ilie Tuda.[29]

În Moldova de Sud și Nord-Estul Valahiei, credința pentecostală a fost propovăduită de Solomon Borlovan, în anul 1928. Prin el, Mihai Rădăuți și Ioan Bododea, un pastor baptist din Brăila, s-au convertit la pentecostalism în 1928.[30]

În Brăila, un important lucrător pentecostal era Leon Ioan.[31]

În Bucovina (Nordul României), un pionier al pentecostalismului este Cristian Gavrilă din Bâlca (1928). Alți lucrători erau Teodor Daniliu, Guranda din Dumbrăveni, Procopie Mireuță și Dumitru Mireuță din Volovăț[32] și Vladimir Onofrei în Rădăuți.[33]

Ministrul Cultelor a repetat interdicția Pentecostalismului prin decizia nr. 24536 din 1928.[34] Astfel, în toamna lui 1928, 50 de lideri pentecostali s-au întâlnit în casa lui Gheorghe Bradin în Păuliș pentru a-și organiza activitatea și să redacteze „Principiile de Credință”. La întâlnire au participat: Gheorghe Bradin, Mihai Olar, Alex Isbașa, Ioan Neta, G. Lela, G. Urlea, I. Bododea, Mihai Radu și alții. S-au hotărât să publice revista pentecostală „Vocea Adevărului” și o altă Declarație de credință. Organizația Pentecostală

a luat numele de Asociația religioasă „Biserica lui Dumnezeu Apostolică” cu Gheorghe Bradin președinte și Mihai Olar secretar. Editorul revistei trebuia să fie Ioan Bododea.[35] Declarația de credință din 1924 a fost retipărită în 1928. Revista „Vocea Adevărului” a fost publicată de Ioan Bododea în Ianuarie 1929; cu nr. 3/1929 și-a schimbat numele în „Cuvântul Adevărului”. [36]

Deoarece nu era posibil să obții recunoașterea Guvernului pentru o asociație religioasă condusă de binecunoscuții pentecostali cu centrul în județul Arad, leagănul pentecostalismului român, a fost formulată o strategie adecvată. La o întâlnire în Brăila, pe 22 Februarie 1929, bisericile pentecostale din S-E Moldovei și N-E Munteniei (Galați, Lascăr Catargiu, Costache Negri și Brăilița) s-au organizat ca Asociația religioasă „Biserica lui Dumnezeu Apostolică”, cu Ioan Bododea președinte și Mihai Radu secre--

tar. Scopul era ca această asociație să fie recunoscută oficial și după aceea toate bisericile pentecostale din țară să devină membre ale acelei asociații. Sediul central al Asociației trebuia să fie în Brăilița (o periferie a Brăilei).[37]

Ioan Bododea și Mihai Radu au semnat o petiție către Ministerul Cultelor pentru o recunoaștere oficială, înregistrată cu nr. 15723/15 iunie 1929. La început au primit un oarecare răspuns favorabil în ceea ce privește Declarația sau scurta expunere a Principiilor Bisericii lui Dumnezeu, dar recunoașterea a fost amânată după perioada de testare. În 1930 – 1931 autoritățile statului și-au dat seama că noua asociație era pentecostală și au interzis-o.[38]

Pentecostalii din zona Brăila-Galați au contribuit la răspândirea cre-diinței penti-costale în Iași, capitala Moldovei și în Basarabia (acum Republica Moldova). Pentru un timp au publicat în rusă și română revista Ustishitel (Mângâietorul). Pentru cititorii basarabeni, Vasile Gaspar, un pas-tor baptist din Brăila, a scris în 1929 o broșură împotriva pentecostalilor, dar în același an a devenit predicator în bisericile pentecostale.[39] În 4 aprilie 1930, un bine cunoscut lucrător pentecostal, Ștefan Moscu, a fost ordonat ca misionar în sudul Moldovei.[40] În 1930, 21 de persoane au fost botezate în râul Siret, în județul Brăila.[41] Pe 31 august 1930, Vasile Gaspar a fost ordi-nat ca lucrător pentecostal.[42] A lucrat în N-E Munteniei (Greceanca-Buzău) și Banat (Oravița).

Conform unui scriitor secular, I. M. Popescu, Ioan Bododea a introdus un nou sistem organizatoric la baza comunității sau bisericii locale; apoi, ca un organism religios și administrativ - filiala unind comunitățile unui județ sau din diferite județe; în final Comitetul Executiv - ca un organ religios, administrativ și reprezentativ, sistem care continuă și astăzi.[43] După 1929, s-au înființat câteva Comunități regionale ale bisericii apostolice. În 1929, Eugen Bodor din Burdujeni (periferia Sucevei) - un viitor fruntaș al mișcării pentecostale - s-a convertit la pentecostalism. Filiala Sucevei a Bisericii Apostolice pentru Bucovina și Moldova de nord a fost înființată în frunte cu Cristian Gavrilă.[44]

Pionierii credinței pentecostale din Bucovina au trecut lanțul muntos a Carpaților Orientali către estul Transilvaniei și au evanghelizat județul Bistrița. Lucrarea a fost continuată de evangheliști locali ca: Elisei Rus din Negriștea, Dumitru Moldovan din Dobric și alții.[45]

În Maramureș (Nordul României), credința pentecostală a fost răspândită înainte de 1930 de un emigrant întors din Argentina în Sighetu-Marmației, capitala provinciei, unde o biserică adventistă s-a convertit la pentecostalism. În 1936 a fost înființată Biserica Pentecostală din Răzoare.

În Transilvania, pentecostalismul s-a răspândit din valea Someșului în nord (jud. Cluj) până în Valea Jiului în S (jud. Hunedoara). Pionierii pentecostali au fost: Vasile Crișan și Ioan Sima (jud. Cluj), Ioan Bododea, lucrător pentecostal în Alba-Iulia, capitala istorică a provinciei[46], Iacob Măriuța și Iacob Pădurean în Turda, reședința jud. Turda, Nicolae Oprean în Brașov, (din 1940)[47]

În capitala provinciei Oltenia, Craiova, pentecostalismul a fost plantat de Tudor Macarie, după 1930. În 1939 a fost ordonat Alexie Vamvu.

În București, între anii 1930-1942, lucrători pentecostali au fost Ioan Danciu (din 1936) și din 1940 Pantelimon Cojocar.

Lucrările Duhului Sfânt în România

Răspândirea mișcării pentecostale în România a fost însoțită de botezuri cu Duhul Sfânt și vindecări divine. În această privință, principalele surse istorice sunt revistele pentecostale care au publicat aceste mărturii. Astfel, Cuvântul Adevărului relatează:

„În 1923, opt persoane au fost botezate cu Duhul Sfânt. În 1924 alte zece persoane din Păuliș au primit botezul cu Duhul Sfânt. În 1926 patruzeci și doi de oameni au primit botezul cu Duhul Sfânt, iar în 1927 alte 117 persoane au primit acest botez. După aceea, aceste botezuri au fost mult prea dificil de contabilizat.[48]

În memoriile sale, Pavel Bochian (1918-1996) relatează despre vin-decări divine în satul său, Mocrea (județul Arad), în 1929 prin Dumitru Buda, lucrător în Pâncota. El relatează, de asemenea, despre primul botez cu Duhul Sfânt din Mocrea, în 1930. El depune și o mărturie impresionantă despre propriul său botez cu Duhul Sfânt în 1934, însoțit de vindecarea divină a mamei sale.[49]

În cele ce urmează vom prezenta câteva cazuri selectate din revista Cuvântul Adevărului. În martie 1930 Ioan Urlea citea revista „Cuvântul Adevărului” când, instantaneu, a primit botezul cu Duhul Sfânt.[50]

Maria Berc din Reia-Hațeg (județul Hunedoara) a experimentat o vindecare miraculoasă după șapte ani de suferință; în același timp ea a fost botezată cu Duhul Sfânt și a vorbit în limba rusă. Soțul ei necredincios lup-tase în Primul Război Mondial în armata austro-ungară și fusese prizonier în Rusia. El a ieșit în stradă strigând că soția lui vorbește în limba rusă, limbă pe care nu o știuse niciodată.[51]

Mihai Șarhenți din Brusturi a avut darul vindecării. Prin el s-au făcut multe vindecări miraculoase mărturisite în scris sau prin viu grai.[52]

În memoriile sale, Pavel Bochian redă câteva experiențe spirituale personale impresionante din perioada 1945 - 1951: vorbiri în limbi (germană și slovacă), vindecări divine, exorcizări, o viziune prin care a stat de vorbă cu Domnul Isus Hristos (decisivă pentru viitorul lui de lider pentecostal).[53] El relatează că după 21 August 1968, când o invazie sovietică amenința România, un mesaj profetic în biserica pentecostală din Vicovu de Sus a spus că îngerii păzeau frontierele țării și nu avea să se întâmple nimic. Inspectorul cultelor a comunicat acest lucru dictatorului Ceaușescu.[54]

Mulți de alți martori certifică lucrarea darurilor Duhului Sfânt în Biserica Pentecostală din România de la începuturi până în zilele noastre. Nu este însă ușor a le verifica pe toate și a separa autenticul de folclor.

Prima perioadă de persecuție din România

Cazurile de persecuție redată în câteva numere ale revistei „Cuvântul 'Adevărului'” din Ianuarie până în Septembrie 1931 ilustrează varietatea și extinderea generală a persecuțiilor. Pentecostalii erau amendați, înțemnițați sau bătuți chiar atunci când erau surprinși rugându-se în casele lor sau stând de vorbă pe stradă.[55] Casele lor de rugăciune erau închise, distruse sau golite de mobilă.[56]

Prigonitorii erau jandarmii, primarii, judecătorii, preoții și persoane private. Chiar în închisori, pentecostalii erau tratați mai aspru decât alți deținuți. De exemplu, în închi-soarea din Sînicolau Mare, erau puși în celule pline de excremente.[57] Un exemplu elocvent este cel de la Minerul Arad. Polițiștii i-au luat la jandarmerie, unde bărbații cu mustăți lungi (după obi-ceiul transilvănean de atunci) au fost spânzurați de mustăți. Apoi, podelele jandarmeriei erau frecate cu fețele.[58] În unele cazuri, persoanele torturate au obținut certificate medicale și au depus plângeri la Ministerul de Interne, dar n-au primit nici un răspuns.

Într-un caz, tortura a devenit un spectacol public. În Ilva Mare penti-costalii au fost obligați ca în locul boilor să tragă carele pline cu pietre și ba-last pe străzi, într-o zi de târg, fiind insultați de consăteni. La școală copiii le erau bătuți la palmă cu baioneta. După plângerea trimisă Ministerului de Interne, șeful de post trebuia demis și trimis în judecată în fața Consiliului de Război, dar plângerea a fost retrasă, pentru a evita represaliile noului comandant al jandarmeriei. În Maieru un astfel de comandant a deschis focul asupra unui pentecostal; denunțarea a fost de asemenea retrasă.[59]

Cele mai importante ziare democratice românești ale timpului, „Dimineața” și „Adevărul”, au fost scandalizate de persecuția religioasă (un fenomen nou în România). Mai întâi „Dimineața” a publicat un articol pe 20 Noiembrie 1931 despre teribila persecuție împotriva sectelor religioase, subliniind implicarea clerului ortodox. Mihail Sevastos a protestat împotri-va persecuției religioase într-un articol publicat în „Adevărul” pe 21 Noiembrie 1931.

Totuși, Ministerul Cultelor, prin decizia nr. 114119/1933, a declarat pentecostalii, atât sub acest nume, cât și sub noul lor nume de Biserica lui Dumnezeu Apostolică, ca fiind o sectă interzisă. După multe petiții și proteste, Ministerul Cultelor, prin decizia nr. 44627/1934, a cerut prefectilor rapoarte privind conduita pentecostalilor. Cele mai multe rapoarte au fost favorabile, dar pentecostalii n-au fost recunoscuți oficial.

Episcopul Comșa al Aradului a protestat împotriva activității publicis-tice pentecostale din Lipova și a determinat o acțiune împotriva lui Gheorghe Bradin și Mihai Olar, care au fost închiși timp de o lună, din 23 Octombrie până în 23 Noiembrie 1936; în acest timp prigonitorul a murit.[60]

Ultimul număr al revistei „Cuvântul Adevărului” înainte de a fi interzisă în 1937 relatează moartea unui pentecostal din cauza persecuției în Decembrie 1936.[61] Pavel Bochian relatează închiderea sa și judecata penală din 1938, în timpul regimului autoritar al lui Carol al II-lea, când prim-ministru era Miron Cristea, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.[62]

Persecuția a fost, însă, mai aspră în timpul dictaturii militare a generalului Ioan Antonescu (Septembrie 1940-August 1944). La 17 septembrie 1942 Voicu I. Rusin din comuna Lascăr Catargiu a fost condamnat la 25 de ani de închisoare pentru că nu și-a abandonat credința pentecostală. La 24 August 1944 închisoarea a fost lovită de un proiectil care l-a ucis și pe Voicu Rusin, ultimul martir din prima perioadă pentecostală (1922-1944).[63]

Prin decretul nr. 9270/28 Decembrie 1942, mareșalul Antonescu a interzis toate asociațiile religioase neoprotestante din cauză că aceste „secte” erau susținute din SUA și Marea Britanie. Curțile Militare nu au prețuit să-i condamne pe neoprotestanți. Închisorile pentru femei din Cernăuți Jilava, Mislea și cele pentru bărbați din Craiova, Alba-Iulia și Timișoara au fost aglomerate cu neoprotestanți. Gheorghe Bradin menționează cazurile lui Franz Michiticiuc și nepotul său Ivan Bosovac, doi țărani din Serăuți, pe care Curtea din Cernăuți i-a condamnat în 1942 pe fiecare la câte 15 ani de închisoare pentru credința lor pentecostală. Soția lui Bosovac a fost condamnată sub aceeași acuzație, cei cinci copii rămânând fără nici un sprijin. Ei au fost puși în libertate din penitenciarul din Arad după căderea lui Antonescu, în August 1944.[64]

Ștefan Ardelean (77 ani) și soția lui Petra (74 ani) din Grăniceri, Arad au fost vizitați de fiul lor Moise Ardelean și de Petru Bonca. Praful de pe genunchii lor a fost dovada faptului că se rugaseră. Bătrânii au fost condamnați în 16 Aprilie 1943 la un an și două luni de închisoare și au fost puși în libertate în 28 Februarie 1944. Cei doi tineri au fost eliberați pe 1 Septembrie 1944.[65]

Mareșalul Antonescu a făcut un plan de deportare a pentecostalilor în Transnistria. Sute de mii de evrei și țigani au fost exilați în Transnistria, unde mulți dintre ei au murit, dar Dumnezeu i-a scăpat pe „sectanți” de acest destin.[66] Ei n-au scăpat, însă, de închisorile din țară.

Istoricul I. M. Popescu justifică persecutarea creștinilor de către Antonescu, deoarece ei refuzau să lupte în război.[67] Totuși, nici un penti-costal nu a fost închis pentru refuzul de a satisface serviciul militar. De exem-plu, Ioan Fâșcu din Sucevița venise acasă de pe front într-o permisie, în 1944. Jandarmii l-au prins rugându-se cu alți tineri creștini și i-au trimis în judecată la tribunalul din Cernăuți. Primarul satului a mărturisit în fața Curții că acuzatul era un bun cetățean, iar armata a certificat că fusese și un bun soldat. Un singur martor a spus că acuzatul s-ar fi declarat împotriva Statului și a religiei de Stat. Fâșcu a fost condamnat la 25 de ani de închisoare. Mai târziu el avea să spună lui Pavel Bochian:

„Judecătorul care m-a condamnat pentru 25 de ani a fost la rândul lui condamnat la 25 de ani de închisoare de către noile autorități (după căderea lui Antonescu). Mi-e milă de el și nu-i doresc rău pentru rău”.[68]

De aceea pentecostalii români nu l-au considerat pe mareșalul Antonescu un erou, cum îl consideră mare parte din românii de astăzi.

Controverse

Cel care l-a învățat pe Gheorghe Bradin doctrina pentecostală a fost Pavel Budean, care i-a trimis lui Bradin articole, care mai apoi au fost pu-blicate în revista „Cuvântul Adevărului”[69] Budean reprezenta pentecostalis-mul american conservator opus curentului modernist.[70] În pentecostalismul românesc curentul principal a fost condus de Bradin, care a fost influențat de diferite învățături (precum cele legaliste) de la ortodocșii răsăriteni, adventiști sau din alte surse.

De cealaltă parte, misionarii străini pentecostali cu o tendință mai mo-dernă, au început o nouă lucrare în România. Acești misionari erau foști emigranți în SUA, care mai târziu s-au întors în țara lor, de exemplu Gustave Herbert Schmitt (1891 - 1958) și Nicholas Nikoloff (1900 - 1964), care din 1927 au lucrat în Rusia și în Misiunea pentru Europa de Est (REEM).[71] Publicația oficială a lui REEM a fost „Chemarea Evangheliei-”, sponsorizată de un om de afaceri californian, C. W Swanson. Schmitt a deschis în 2 Mai 1930, primul Institut Biblic Pentecostal în Europa de Est în Orașul liber Danzig (astăzi Gdansk în Polonia).

Decan al Institutului Biblic din Danzig (D.B.I), Schmitt a fost urmat de N. Nikoloff din 1935 până la 1938 când D.B.I, a fost închis. Faimosul învățător biblic Donald Gee (1891-1966),

vicepreședinte al Adunării lui Dumnezeu din Anglia la acel timp (1934-1944), a contribuit ca profesor la pregătirea tinerilor evangheliști la D.B.I. Ei s-au întors în mai multe țări din Estul Europei, pentru a-i învăța pe alții.

REEM a lucrat într-o strânsă legătură cu Assemblies of God din SUA până în 1940, când super-intendentul REEM, Schmitt, a fost închis de naziști.[72] În 1929, REEM a trimis misionari în Ungaria de unde au fost expulzați. Unul dintre ei a plecat în Cehoslovacia, iar celălalt, Janos Lerch, la Timișoara în România.

În 1930, Gustav Schmitt a venit la Timișoara pentru a-i vizita pe Janos Lerch. REEM nu practica ritualul spălării picioarelor, practicat de pentecostalii români la fiecare Cină a Domnului. Afară de aceasta, REEM a acceptat consumul moderat de alcool, spre deosebire de pentecostalii români, care interziceau categoric băuturile alcoolice. Unii dintre pastorii pentecostali români au acceptat aceste lucruri și alte învățături ale REEM în schimbul unui sprijin financiar. După C. Cuciuc,

.....unii predicatori baptiști convertiți recent, la pentecostalism, au manifestat un spirit nonconformist încă din 1930. În 1931 pentecostalii români se despart: divergențele s-au ivit în legătură cu încercarea unor lideri de a introduce o purtare modernistă (haine moderne, flexibilitate cu privire la relațiile maritale, libertatea de a renunța la ritualul spălării picioarelor și de a avea contacte variate cu mișcarea pentecostală de pe glob etc.)[73]

Trandafir Sandru explica împărțirea în felul următor.

În orașul Danzig... a fost înființat Institutul Biblic. Unii emisari de acolo au venit în România și au luat contact cu unii pastori pentecostali și au disprețuit opinia liderilor din mișcarea pentecostală; ei au cauzat o ruptură în interiorul mișcării. Unii tineri au fost invitați să urmeze cur-surile Institutului din Danzig. Nepăsarea în alegerea lor s-a văzut când doi dintre ei au fost excluși pentru motive morale (Eugen Bodor și Gheorghe Catargiu). Școala din Danzig a fost o școală bună, având ca unul dintre profesori pe fratele Donald Gee cu care, după al doilea război mondial, am avut bune legături.[74]

Punctul major al doctrinei celor din Danzig era afirmația că Botezul cu Duhul Sfânt este primit cu semnul vorbirii în limbi, iar cei care nu vorbesc în limbi, oricum primesc botezul Duhului Sfânt, conform cu 1 Corinteni 12:13. Bradin a negat botezul spiritual fără vorbirea în limbi și a

continuat să susțină că modestia în îmbrăcăminte și abținerea de la băuturile alcoo-lice erau necesare pentru mântuire. El a pledat pentru actul spălării picioarelor ca un act al părtășiei și a respins interpretarea adventistă ca fiind doar un act de umilință.[75] Aceste principii sunt încă în zilele noastre incluse în Declarația de Credință a Bisericii Apostolice Pentecostale din România.

Ruptura din interiorul mișcării pentecostale române s-a produs în 1931. Curentul principal condus de Gheorghe Bradin a păstrat numele Biserica Apostolică a lui Dumnezeu, la care a fost neoficial adăugat cuvântul „Penticostală”, cu scopul să se difere de grupul inclus în REEM, care a luat același nume și a mai adăugat „Creștinii botezați cu Duhul Sfânt” (Noi am scurtat numele primului grup cu BDAP și celălalt nume cu CBDS.) BDAP a fost principala grupare din moment ce ea a păstrat revista „Cuvântul Adevărului”, principala sursă de informație de după sciziune.

În 1932, centrul BDAP a fost stabilit la Lipova, iar redacția revistei împreună cu personalul s-a mutat de la Brăila la Lipova, revista fiind tipărită la Arad. În 1933, episcopul Comșa din Arad a început lupta împotriva cen-trului din Lipova condus de Bradin și prin adresa nr. 561/1933 s-au cerut prefectilor din județele Arad și Timiș represalii aspre.

În 1933, BDAP a trimis la București pe secretarul Ioan Danciu pentru demersuri către guvern.[76] În 1936 Bradin și M. Olar au fost arestați. Secretarul general s-a mutat definitiv la București cu redacția revistei „Cuvântul Adevărului”. El a devenit redactor șef și a păstorit în Biserica BDAP din București (str. B. Manolescu, nr. 13). În 1937 revista a fost oprită.[77]

Se pare că Bradin și Olar nu au condus gruparea BDAP în 1937-1938, persecuția și lipsa de bani fiind posibile cauze. Ei au părăsit BDAP în 1938 cu bisericile din Păuliș și Lipova și s-au unit cu Asociația Independentă Baptistă, condusă de Alexandru Szaday, fără să nege credința lor penti-costală, însă au avut neînțelegeri cu Szaday și au intrat în Uniunea Baptistă din România, semnând o declarație de credință baptistă.[78] Astfel, BDAP a fost dezorganizată în 1938; bisericile locale nu au urmat pe alți lideri sau altă organizație și au răspuns apelului lui Bradin, când el s-a întors în mișcarea pentecostală, în mai 1945, reorganizând BDAP

Bradin a mărturisit că a făcut două mari greșeli: prima când el i-a pus într-o poziție de conducere pe Ion Bododea în 1929, cealaltă când s-a întors în Biserica Baptistă.[79]

Evident, această mărturie a scos în relief că Bradin l-a considerat pe Bododea principalul

responsabil de ruptura din 1931.

Provincia Banat a fost leagănul grupului cuprins în REEM, dar misio-narul Janos Lerch se pare că nu a făcut discipoli români acolo, cu excepția lui Alexandru Isbașa, un pastor de sat, Birchiș (lângă Oravița), care a primit un important post de pastor în Timișoara, în 1935.

Isbașa s-a putut uni cu CBDS înainte de 1935, dar nu ca lider al acestora la acel timp. El a fost dat afară din BDAP în 1934.[80]

Biserica din Timișoara s-a format în 1935 și s-a afiliat la CBDS. Se adunau în casa lui Ioachim Țunea și a fost păstorită de Isbașa și de Pavel Nicola. Astăzi, numele ei este Elim și continuă să nu practice ritualul spălării picioarelor.[81] Provincia Bucovina, cea mai compactă regiune pentecostală în România, a dat fără îndoială un lider al CBDS, Eugen Bodor din Burdujeni, Suceava, care a studiat la școala din Danzig. Bisericile pentecostale din Bucovina diferă și în zilele noastre față de celelalte biserici pentecostale din România cu privire la Cina Domnului și actul spălării picioarelor, act pe care nu-l practică.

Vechii pentecostali din Muntenia și București, care nu sunt de acord cu ritualul spălării picioarelor (de ex. Constantin Caraman), se consideră a fi urmașii lui Ioan Bododea și Eugen Bodor. Acești doi lideri au fost la conducerea lui CBDS de la început până în 1933. Acest început nu poate fi mai târziu de 1932, când Bradin a luat conducerea revistei „Cuvântul Adevărului” Așa că, anul 1929 poate marca începutul doctrinei REEM, răspândită în Banat de Janos Lerch; în anul 1930 fiind primul contact al lui Gustav Schmitt cu pentecostali români, iar în anul 1931 apare asociația CBDS (Creștinii Botezați cu Duhul Sfânt). Sponsorizat de REEM, Bododea a publicat pentru un scurt timp revista „Credința Apostolică”.

REEM a sponsorizat mulți lucrători din mai multe țări din estul Europei, așa că Bododea și Bodor nu aveau bani îndeajuns. La o conferință a CBDS ei au fost acuzați de nepricepere în administrația financiară și au fost dați afară din CBDS (1933). Conferința a cerut reunificarea mișcării pentecostale române. La o conferință în Mediaș cele două grupuri pentecostale s-au reunit, dar unitatea nu a durat. Gustav Schmitt a trimis din nou suport financiar și CBDS s-au separat încă o dată de BDAP (Biserica lui Dumnezeu Apostolică Pentecostală). Noii lideri ai CBDS erau Vasile Gaspar și Gheorghe Catargiu.[82]

Revista „Cuvântul Adevărului” raportează luptele din interiorul mișcării pentecostale din 1934. Astfel, Eugen Bodor a fost dat afară din bi-sericile pentecostale de către Adunarea Generală din Suceava. El învăța din nou la acel timp actul spălării picioarelor, dar Bucovina a cedat acest ritual pentru binele tuturor.[83]

Vasile Gaspar (păstor în Greceanca - Buzău), Alexandru Isbașa (pastor în Birchiș lângă Oravița) și Gheorghe Almăjan au fost dați afară din BDAP pe baza 1 Corinteni 5:11. Bineînțeles, Vasile Gaspar (vechi pastor baptist, ca tovarășul său Bododea) a devenit liderul CBDS, împreună cu Gheorghe Catargiu (fost student al școlii din Danzig, la fel ca tovarășul său Bodor) Gaspar și-a mutat centrul în orașul Oravița. Isbașa a devenit pastor în Timișoara (1935-1947) și în această poziție, lider al CBDS.

Alt grup pentecostal „Ucenicii Domnului Isus Hristos” (UDIC) se pare că nu aveau nici o legătură cu sciziunea Bisericii Apostolice a lui Dumnezeu, scindare cauzată de răspândirea învățaturii școlii din Danzig. Toate mărturiile arată că acel grup a considerat profețiile mult mai importante ca Scriptura.[84] Alte surse consideră în mod greșit acest grup, ca influențat în unele privințe de „Martorii lui Yehowa.”[85]

Pentecostalii vechi din București (fără ritualul spălării picioarelor) au considerat că BDAP a fost legată de Biserica lui Dumnezeu din SUA, CBDS de Adunările lui Dumnezeu din aceeași țară, iar UDIC nu avea nici o legătură. După mărturia lui Constantin Caraman, gruparea UDIC a apărut înaintea primului război mondial condusă de Ioan Jiloveanu. Aceasta este și opinia lui Petru Ardeu.[86] UDIC s-au răspândit în special în București, reprezentând pentecostalismul popular și având cel mai mic număr de membri în comparație cu celelalte două grupări.

Conform lui I. M. Popescu, în 1938 a apărut al patrulea grup pentecostal, cunoscut sub numele de „tremurătorii”. [87] Bătrânii pentecostali își amintesc de acest grup doar pentru că numele său devenise o poreclă pentru pentecostalii români.

Oricum, pentecostalismul românesc nu a dispărut în timpul mării persecuții a regimului autoritar (1938-1944), dar a fost dezorganizat. După anumite estimări, existau 7.400 credincioși pentecostali în 1938.[88]

Reorganizare pentecostală 1945-1950

Din 23 August 1944 până în 30 Decembrie 1947 a fost o perioadă de tranziție de la dictatura lui Antonescu la un regim comunist absolutist. Mișcarea pentecostală a folosit libertatea religioasă relativă pentru a se organiza și a obține un statut legal.

Tânărul de 20 de ani Trandafir Sandru și prietenul său apropiat Iulian Florea au fost aleși la o conferință preliminară la Pâncota, (Ianuarie 1945) drept împuterniciți care trebuiau să obțină recunoașterea oficială a BDAP. Reprezentantul BDAP în București era Ioan Danciu. Ei au adresat petiții în Februarie 1945 Ministerului Cultelor și Ministerului de Justiție, însă fără a primi nici un răspuns (din cauza unor tulburări interne existente în România)[89]

Cartierul general al BDAP era în Arad în apartamentul lui Petru Oală (str. Cocorilor, nr. 65)[90]. I. Florea, P. Oală, Trandafir Sandru și alți frați au vizitat adesea, în Păuliș, pe Gheorghe Bradin și l-au convins pe acesta și pe M. Olar să revină în mișcarea pentecostală, în mai 1945. Prestigiul lor a fost necesar pentru reorganizarea BDAP[91]. Conferința de reorganizare a BDAP a avut loc în Arad, pe 20 Mai 1945. Au fost aleși Gheorghe Bradin președinte, Mihai Olar vicepreședinte, G. Urlea casier general, Trandafir Sandru secretar și editor al revistei BDAP „Vestitorul Evangheliei”.[92]

Direcția presei (cenzura comunistă) nu a aprobat această nouă revistă, care a apărut din August 1945 până în Februarie 1948 în Arad.[93] BDAP a editat de asemenea în maghiară revista „Apostoli Hit” și trei almanahuri în 1946, 1947 și 1948.[94]

O importantă reorganizare pentecostală a avut loc în CBDS, oficial numită „Biserica Apostolică a lui Dumnezeu” sau „Asociația creștinilor botezați cu Duhul Sfânt”, avându-1 ca președinte pe Alexandru Isbașa, cu cartierul general în Timișoara (str. Semenic, nr. 4)[95]. Isbașa a publicat în Timișoara revista „Lumina Evangheliei”. Centrul „Asociației creștinilor botezați cu Duhul Sfânt” s-a mutat la București în 1946 când această asociație a fost recunoscută oficial. Noul cartier general a fost mai întâi în strada Ecaterina Bazilescu și apoi pe Calea Moșilor nr. 312, adică în localul bisericii pentecostale ce avea ca pastori pe P. Cojocaru și Eugen Bodor. În 1947, Isbașa a fost înlocuit de Pantelimon Cojocaru din București. Isbașa a replicat, convingând multe biserici pentecostale care nu practicau actul spălării picioarelor să se alăture la BDAP Arad, păstrând ritualurile lor specifice. În 1948, P. Cojocaru a rămas singurul pastor al bisericii din Calea Moșilor nr. 312. Bodor a înființat o nouă biserică în București, strada Colțea nr. 8. El s-a alăturat la BDAP Arad și a contribuit, ca și alte biserici ale „Asociației creștinilor botezați cu Duhul Sfânt”, să adere la BDAP Arad, păstrându-și trăsăturile caracteristice.[96]

A treia regrupare a fost în asociația religioasă a UDIC. În timpul războiului, ei se întâlneau în București la subsolul locuinței soriei Ionescu din Splaiul independenței, păstorul lor fiind Ion Jiloveanu. Cartierul general al UDIC a fost prima dată acolo, după aceea s-a mutat pe șoseaua Crângași, nr. 23, într-o casă donată de Toader Handrea, cea mai spațioasă clădire pentecostală din București. UDIC a fost oficial recunoscut în anul 1948.[97]

Toate cele trei grupări pentecostale aveau în 1945 împreună 15.000 membri. Acest număr era probabil dublul celui existent înainte de război. În 1945, membrii BDAP Arad erau împrăștiați în special în provinciile din Crișana și Transilvania, membrii „Asociației creștinilor botezați cu Duhul Sfânt”, în Banat și Bucovina și UDIC - majoritatea în București. Muntenia și Moldova se împărțeau între primele două grupări existente și în București. Din 1945 până în 1950, numărul românilor pentecostali a crescut de la 15.000 la aproximativ 30.000. BDAP Arad avea prestigiul unui adevărat leagăn al pentecostalismului din România și era cea mai unită și mai dinamică dintre cele trei organizații, astfel că avea cel mai mare număr de membri.

Pavel Bochian a fost ordonat ca păstor supraveghetor peste toate bisericile pentecostale din județul Arad la conferința de la Pâncota, din 29 Iunie 1945. Încă din 1945 el a sfidat autoritățile comuniste botezând 104 oameni în Agriju Mare.[98] O conferință a A.C.G.P. în Arad a avut loc pe 28 Octombrie 1945 cu participanți din Crișana, Transilvania, Banat, Valahia și Moldova, pentru discutarea Statutului Bisericii.[99]

La conferința miniștrilor marilor puteri de la Moscova (16-26 Decembrie 1945) s-au hotărât printre alte chestiuni ce priveau România să se respecte și libertatea religioasă. De aceea, Ministerul Cultelor, a asigurat libertatea religioasă și s-a dezbătut noua lege a cultelor.[100] Pe 5-6 Martie 1946, BDAP a participat la conferința în care s-a discutat această lege.[101] Primul document oficial favorabil pentru BDAP a fost emis de Ministerul Cultelor pe 20 Mai 1946 anunțând BDAP că se poate bucura de o libertate religioasă provizorie.[102] Acest document a fost semnat de către un director din Ministerul Cultelor care s-a convertit la pentecostalism după Revoluția din Decembrie 1989.[103] În final, BDAP Arad a fost oficial recunoscut prin Decizia nr. 64803 din 28 Decembrie 1946 dată de ministrul Cultelor, R.Roșculeț.[104]

Filialele BDAP au început să fie reorganizate în Martie-Aprilie 1946 de către Gheorghe Bradin, Mihai Olar, Ioan Tivadar, Ștefan Moscu și alții.[105] În Mai 1946, Pavel Bochian și Alexie Vamvu au lucrat împreună la reorganizarea bisericilor BDAP din Muntenia.[106]

O conferință generală a BDAP s-a întrunit la Arad pe 15-16 August 1946 cu mai mult de 400 de delegați din întreaga țară. Pavel Bochian a prezentat un raport despre situația lucrării pentecostale în România. Liderilor BDAP aflați în funcțiune li s-au adăugat lideri ai filialelor BDAP: Arad, Bihor, Turda, Cluj, Bucovina, sudul Moldovei și Muntenia.[107]

Noi filiale s-au format în Mai-Octombrie 1947: Sălaj, Timiș, Maramureș, Alba și Someș. Bisericele ucrainene BDAP aveau un rol important în lucrarea pentecostală din provincia Maramureș.[108] Delegații din 16 filiale au participat la conferința generală a BDAP din Arad (15 August 1947).[109]

Pe 30 Decembrie 1947, regele Mihai I al României a fost detronat și a fost proclamată Republica Populară. Ca toți ceilalți conducători ai diferitelor denominațiuni, Gheorghe Bradin trebuia să jure fidelitate noului regim. Pe 6 Ianuarie 1948, conferința generală a BDAP Arad a hotărât să-și stabilească cartierul general în București și să organizeze un curs biblic pentru misionarii din țară în Arad.[110] Ultimul număr al revistei Vestitorul Evangheliei" a apărut pe 1 Februarie 1948. După aceea, regimul comunist nu a mai permis editarea revistei.

În 1948, multe dintre bisericile pentecostale din Bucovina și nordul Moldovei, care până atunci fuseseră afiliate „Asociației creștinilor botezați cu Duhul Sfânt”, au decis să se alăture la BDAP și i-au trimis pe G. Irimiciuc la Arad pentru a semna actul de aderare.[111]

Gheorghe Bradin a fost un autodidact și un scriitor talentat. În afară de articolele publicate de acesta în revistele pentecostale, a mai editat după 1945 broșurile „Calea spre cer”, „Suflet și veșnicie”, „Pregătește-te să-L întâlnești pe Dumnezeu”. Bradin a avut o viziune clară a bisericii și o mare înțelepciune în relația sa cu regimul comunist. În opinia lui Sandru:

Un rol hotărâtor în recunoașterea Bisericii Pentecostale l-a avut strategia lui Bradin, care se baza pe lunga sa experiență. Aici voi menționa două lucruri: primul, circulara trimisă de el tuturor bisericilor din țară în anul 1948 în care le cerea tuturor credincioșilor pentecostali să fie loiali (bazându-se pe textul din Romani 13:1-2) regimului instaurat în România. Un al doilea lucru, când a văzut că regimul nu aproba doctrina vorbirii în limbi, el a ascuns această doctrină „în spatele” ver-setelor din Faptele Apostolilor 2:1-4 și 1 Corinteni 12:1-31.[112]

Urmând cererea lui Bradin, ziarul „Dimineața” (aceiași care a publicat primul protest împotriva

persecuției religioase din 1931) a publicat articolul său intitulat Libertatea religioasă. Din cele 425 de cuvinte, aproape 204 erau citate din Biblie și 22 cuvinte reprezentau un citat din scrierile lui Lenin din anul 1903, un citat neconfortabil pentru regimul comunist: „Fiecare persoană trebuie să aibă libertatea de a aparține religiei ce și-o dorește și de asemenea, libertatea de a-și împărtăși credința”. El amintea că pentecostalii au fost acuzați că sunt „agenți ai Moscovei”, prevăzând astfel viitoarea acuzație că ei ar fi „agenți anglo-americani”. [113]

Conferința generală a BDAP din 1949 a avut loc la Arad, pe 2 Mai. [114] E puțin cam exagerat să se considere că în 1949 toate bisericile pentecostale s-au alăturat BDAP, în afară de bisericile „Asociației creștinilor botezați cu Duhul Sfânt” și a UDIC din București. Conform unei estimări aproximative în 1950, BDAP Arad avea 25.910 membri; „Asociația creștinilor botezați ai Duhul Sfânt” - 4.500; UDIC - 1.500; în total 31.900 pentecostali (inclusiv copiii).

Ministrul Cultelor, Stanciu Stoian, a invitat pentru discuții pe liderii pentecostalilor, baptiștilor, creștinilor după evanghelie și adventiștilor la începutul lui Februarie 1950. El le-a prezentat condițiile de recunoaștere oficială. A declarat că guvernul va recunoaște oficial cultul pentecostal numai dacă celei mai mari grupări pentecostale i se vor alătura celelalte două mai mici. Astfel, în Februarie 1950 „Asociația creștinilor botezați cu Duhul Sfânt” s-a unit cu BDAP și în Martie 1950, UDIC a făcut același lucru. Cultul pentecostal a primit o recunoaștere deplină, sub numele oficial de Biserica lui Dumnezeu Apostolică din România, pe 14 Noiembrie 1950, prin Decretul nr. 1203 semnat de președintele Parlamentului, Petru Groza. [115]

Pentru a pregăti organizarea administrativă și financiară a centrului fili-alelor Cultului Pentecostal (CP), mulți viitori conducători au fost formați în acest sens prin cursuri de contabilitate și subiecte doctrinare la Arad, 11-27 Noiembrie 1950. [116]

Regimul comunist a recunoscut oficial 14 culte. Nu mai existau asociații religioase și nici o sectă nu a fost recunoscută. Teoretic, pentecostalii se bucurau de mai multe privilegii decât în țările vest-europene. Practic, ei continuau să fie cei mai persecutați.

Cultul Pentecostal în epoca primului său președinte

Gherghe Bradin 1950-1962

Primul congres al Cultului Pentecostal a avut loc la Arad pe 21 și 22 Iulie 1950. La acest congres au fost aleși președintele, Gheorghe Bradin, vicepreședinții, Alexie Vamvu și D. Zamfir, secretarul general, Trandafir Sandru și casierul central, P. Ardeu. Cultul Pentecostal a avut sediul central la Arad din 1950 și până în 1954. Alexie Vamvu și Trandafir Sandru au deschis un birou reprezentativ al Cultului Pentecostal la București în toamna anului 1951 în clădirea Bisericii păstorită de Vamvu pe strada Popa Nan la nr. 106.[117] Alexie Vamvu se mutase mai devreme din Craiova la cererea BDAP.[118] El a înființat o biserică pe strada Mărcuța nr. 58 și a mutat-o în 1951 pe strada Popa Nan.[119] Trandafir Sandru a venit la București în toamna anului 1951 unde a urmat Facultatea de istorie a Universității din București, până în 1956 când a obținut o diplomă în istorie, având ca specializare istoria antică.[120]

În 1951 - 1952 multe cursuri biblice au avut loc (în Rădăuți, Cluj, Timișoara și București) pentru a corecta „slăbiciunile” doctrinei ale predicatorilor locali. În 1952 conducerea centrală a Cultului Pentecostal s-a concentrat pe organizarea conducerilor locale ale Adunărilor Bisericii Pentecostale în toată țara.[121] Pentru prima oară comuniștii au cenzurat cântările creștine, atunci când a apărut a cincea ediție a Harfei Bisericii lui Dumnezeu, în 1952.[122]

Primele lecții de școală biblică au fost redactate de Constantin Caraman și tipărite în numărul preliminar al Buletinului CP din 1952. Buletinul CP a apărut regulat din Septembrie 1953. Trandafir Sandru a fost primul redactor-șef iar C.V. Roske, redactor-șef din 1986, a contribuit la această revistă începând cu primul număr. În prezent el încă publică principala revistă pentecostală din România.[123] Din 1953, calendarul Cultului Pentecostal a fost publicat cu lecțiile duminicale biblice și teme zilnice de meditație.[124]

La 12 Septembrie 1954 a avut loc o adunare solemnă la Arad pentru a desemna mutarea sediului central de la Arad la București. În luna Octombrie a aceluiași an, sediul general central al Bisericii Pentecostale s-a mutat pe strada Bradului nr. 38 din București. Anul următor, s-a mutat din nou în strada Carol Davila nr. 81 unde a rămas până în prezent. În Octombrie 1954, Pantelimon Cojocaru din București a devenit casierul central al Cultului Pentecostal în locul lui Petru Ardeu din Arad.[125]

Din 1954 până în 1958, Trandafir Sandru a fost păstorul celei mai mari biserici din București, aflată pe calea Crângași nr. 23 (în prezent Biserica nr. 1) Această biserică a avut începuturile în casa soriei Ionescu din Splaiul Independenței unde, în Mai 1948, credincioșii au fost agresați de niște agenți ai poliției secrete (Securității). Pastorul Ioan Jiloveanu s-a dus la sediul Securității pentru a protesta și a fost bătut atât de crud încât a murit la scurt timp după aceea. Biserica s-a

mutat la sfârșitul anului 1948 în Calea Crângași și a fost condusă de pastorul Gabriel Apetrei (1948 - 1954).

Cursurile biblice de trei luni din 1954 - 1955 și 1955 - 1956 au fost remarcabile datorită faptului că printre învățători a fost și o femeie, Maria Manea.[126]

Federația Cultelor Evanghelice (FCE) incluzând pentecostalii, bapțiștii, creștinii după evanghelie și adventiștii a fost recunoscută oficial împreună cu cultele respective, dar aceasta nu a durat prea mult din cauza restricțiilor comuniste. Autoritățile comuniste au văzut că este mai ușor să închidă bisericele prin manipularea conducătorilor lor decât să se folosească de acțiunile ilegale ale agenților Securității. Conducătorii CP din București între 1951 și 1954, Alexie Vamvu și Trandafir Sandru, au fost constrânși să închidă Biserica din strada Colțea nr. 8 păstorită de către Eugen Bodor.[127] Mai târziu, Eugen Bodor a fost închis trei luni pentru propagandă religioasă. El a fost primul teolog pentecostal român care a scris câteva studii teologice, clandestine.

Autoritățile comuniste au încercat o așa zisă „reglementare” a serviciilor bisericești care trebuiau să aibă loc doar sâmbătă seara, duminica dimineața și lunar joia pentru Cina Domnului. Ei au încercat, de asemenea, să schimbe unii lideri pentru a controla mai bine conducerea Cultului. O astfel de pre-siune a determinat cel de-al II-lea congres al Bisericii Pentecostale să nu-i realegă pe Alexie Vamvu, D. Zamfir, Trandafir Sandru și P. Cojocar. A fost ales un comitet executiv al CP format din președintele, Gheorghe Bradin, vicepreședinții, Pavel Bochian și Petra Tivadar (care a emigrat în SUA) secretarul general și redactorul șef al buletinului CP, Ioan Manea și casierul central, Ioan Oprea.[128] În 1959 Ioan Manea și-a dat demisia fiind înlocuit de Ioan Danciu. Emil Bulgăr a devenit redactor-șef al Buletinului Bisericii Pentecostale (1959 - 1964)[129]

Pavel Budean, în vârstă de 70 de ani, veteranul pentecostalismului român din SUA și România, a fost primul pentecostal din afară care a vizitat România după cel de-al II-lea război mondial. În toamna anului 1956 el a sosit în București în casa lui Trandafir Sandru, care era deja pe lista neagră a regimului. Budean a fost primit călduros în București și în țară. În 1958, Trandafir Sandru și Alexie Vamvu au fost demși din funcțiile lor de pastori și dați afară din CP împreună cu comitetele bisericilor din strada Popa Nan și din Calea Crângași. Înainte să moară la Detroit, în 1958, Budean i-a cerut lui David du Plessis, secretarul general al Conferinței Mondiale Pentecostale, să-i invite pe Trandafir Sandru la sesiunile C.M.P. Aceasta l-a ajutat pe Sandru să fie reprimat mai târziu în C.P.[130] Trandafir Sandru a fost înlocuit ca pastor al Bisericii nr. 1 Crângași de însuși președintele C.P., avându-l ca asistent pe pastorul Emil Bulgăr (1958 - 1962) între 1962 - 1964, singurul pastor al bisericii din Calea Crângași a fost Bulgăr. Vamvu a fost

Înlocuit la Biserica din strada Popa Nan de către Ioan Oprea, casierul central al C.P. Mai târziu, pastorul bisericii din Popa Nan a fost D. Matache.[131]

Excluderea lui Vamvu, Sandru și a altor lideri ai Bisericii (chiar a tânărului C.V Roske, împreună cu comitetele celor două biserici), a fost parte integrantă a politicii Departamentului Cultelor - D.C. Într-adevăr D.C pretindea să aprobe ordinarea slujitorilor și limita numărul lor. Astfel, pen-tru a primi o legitimație de pastor, aceștia trebuiau să semneze o înțelegere de cooperare cu autoritățile statului și Securitatea și să nu permită mani-festări supranaturale ca vorbirea în alte limbi și proorocia. În mod evident, doar puțini pastori au respectat această înțelegere. De aceea, Securitatea a încercat să-și caute colaboratori printre pastori; câteodată a reușit. Li se cerea să semneze o înțelegere specială și primeau un nume conspirativ; se întâl-neau cu ofițerii securității într-un apartament conspirativ, fiind plătiți cu osumă derizorie. Uneori, acești agenți au încercat să apere Biserica așa că Securitatea și-a infiltrat și oamenii săi printre membrii Bisericii.[132]

O autorizație oficială era necesară pentru o biserică pentru a se aduna legal și pentru a avea o casă de rugăciune. Asemenea autorizație era greu de obținut. Cel mai greu deceniu a fost din anul 1955 și până în anul 1964. Autoritățile s-au amestecat în oficierea actelor de închinare. Au interzis botezul în apă pentru cei care nu erau născuți din părinți pentecostali. Lista candidaților trebuia să fie aprobată de conducerea autorităților locale. D.C avea reprezentanți în toate județele, iar aceștia trebuia să aprobe serviciile de botez sau de căsătorie. Oficialitățile comuniste trebuia să aprobe predicatorii din biserici; predicatorii vizitatori nu erau acceptați. Relațiile cu bisericile și cu creștinii din Occident erau admise doar cu o aprobare specială. Distribuirea Bibliilor și a publicațiilor religioase era, în parte, interzisă. Pentecostalii nu puteau obține servicii în administrație, educație, mass-media etc. Ei erau suspectați ca fiind agenți ai Occidentului.

După politica „reglementării serviciilor divine”, a urmat politica „sim-plificării” lor. Orchestrele și fanfarele bisericii erau interzise, dar dorința de a desființa corurile bisericilor nu a putut fi realizată.[133]

Ultima fază a oprimării religioase din timpul celui mai greu deceniu a fost „arondarea” bisericilor, efectuată între anii 1960 și 1963. În multe sate, în orașe și chiar în capitală, o mulțime de biserici pentecostale și-au pierdut autorizația sub pretextul că aveau membri prea puțini. Credincioșii erau repartizați în biserici mai mari și mai îndepărtate. Slujitorii bisericilor desfi-ințate și-au pierdut legitimațiile de pastori. Pastorii erau aprobați de autoritățile comuniste după o verificare îndelungată.[134]

În comparație cu perioada de existență clandestină a Bisericii Pentecostale, (1922 -1944) persecuția sub regimul comunist nu a părut atât de aspră precum fusese cea exercitată de Biserica Ortodoxă. Controlul D.C și al Securității asupra C.P a fost însă mult mai apăsător decât abuzurile nesistematice ale vechiului regim, care se limita să-i aresteze sau să-i agreseze pe pentecostali și să le închidă casele de rugăciune, fără să le facă imposibilă o viață spirituală liberă, exceptând epoca lui Antonescu. Această libertate spirituală era într-un pericol mai mare sub comuniști, care, de altfel, au renunțat la vechile abuzuri împotriva credincioșilor. Astfel, unii pentecostali nu s-au alăturat C.P sau l-au părăsit, devenind dizidenți pentecostali. Unii dintre ei au negat chiar denumirea de pentecostali, numindu-se „credincioși apostolici”. Numărul lor nu a putut crește din cauza persecuției și uneori aceștia au îmbrățișat doctrine eretice.

Pentecostalii nonconformiști, care au rămas în C.P și nu s-au supus reglementărilor opresive, au fost mult mai eficienți decât dizidenții stricți, care au avut de înfruntat o persecuție mai severă. Cele două lucrări despre persecuția comunistă anti-creștină din România nu menționează prea mulți pentecostali.[135] Este ușor de găsit exemple de pentecostali persecutați care nu sunt înregistrați în aceste lucrări cum au fost: Ioan Jiloveanu, Eugen Bodor (ambii menționați deja) sau Alecu Iacob, dirijorul Orchestrei Filarmonice din Sibiu și compozitorul imnurilor pentecostale (cel mai reprezentativ imn pentecostal român: „Azi Duhul Sfânt e roua dimineții”), care a fost închis în anii șaizeci.[136]

Cel mai faimos pentecostal român persecutat a fost Constantin Caraman care a executat munci forțate la „Canalul morții” Dunăre-Marea Neagră între 1951 - 1952. El a devenit mai târziu un reprezentat al tuturor creștinilor persecutați și a fost din nou închis (1963 - 1964; 1971 - 1972; 1977)[137] Binecunoscutul pastor luteran Richard Wurmbrand și soția sa Sabina, niște evrei români, au fost foarte apropiați de pentecostalii români, de când au fost botezați cu Duhul Sfânt cu semnul vorbirii în alte limbi. Trandafir Sandru, în cartea sa Trezirea pentecostală, a publicat o fotografie a soților Wurmbrand împreună cu câțiva pentecostali în 1965, înainte ca renu-miții dizidenți să părăsească România.[138]

Bisericile păstorite de pastorul Pantelimon Cojocaru din Calea Moșilor nr. 312 și de Ioan Pânzaru din Șoseaua Giurgiului au fost închise, dar în același timp, Pânzaru a redeschis o biserică pentecostală în anul 1961, pe strada Miulești, nr. 29, plantată în 1955 de Leon Cojoc și Negailov. Această biserică promitea să aibă un viitor glorios.[139]

Președintele C.P Gheorghe Bradin, a murit pe data de 25 Martie 1962. Serviciul funerar a fost oficiat la Arad, pe data de 28 Martie 1962, urmat fiind de o întrunire la locuința lui Petra Ardeu

unde vicepreședintele Pavel Bochian a fost ales ca președinte ad-interim. Guvernul comunist nu a permis întrunirea congresului C.P. cu scopul ca un nou președinte să fie ales, astfel că Pavel Bochian a rămas președinte deplin al C.P. până în 1986, pe baza Statutului C.P.[140]

Cultul Pentecostal în epoca celui de-al doilea președinte

Pavel Bochian 1962-1989

Pavel Bochian a fost supraveghetorul comunității Arad a C.P. din 1951, post pe care l-a ocupat până în 1965, chiar și după anul 1962, an în care a fost ales președinte al C.P. În anul 1965 s-a mutat de la Arad la București.[141]

Între anii 1951 - 1965, Bochian a fost pastor la Biserica Gloria, cea mai mare biserică din Arad. După moartea lui Bradin, pastorul Bisericii Pentecostale nr. 1 din București, Crângași a fost Emil Bulgăr, următorul președinte al C.P. În Septembrie 1965 el a fost demis de către autoritățile comuniste, iar Bochian a devenit pastor al Bisericii Pentecostale nr. 1, Crângași (1964 - 1989) avându-l pe Bulgăr ca pastor asistent. (Bulgăr și-a primit înapoi legitimația de pastor doar pe data de 28 Decembrie 1989).

După „arondarea” bisericilor începută în 1961, autoritățile comuniste au pus în aplicare politica de „arondare” a comunităților regionale ale C.P., începând cu anul 1962. Exceptând filialele Arad, Oradea și Suceava, toate filialele (chiar și cea din București) au fost dizolvate. Supraveghetorul filialei București, Dumitru Matache, l-a înlocuit pe Ioan Oprea ca trezorier central, iar în 1964 el a devenit vicepreședinte în locul lui Petru Tivadar.[142]

Filiala Arad era cea mai mare, întinzându-se de la Arad și până la București și Constanța. Ea era condusă de către Petra Ardeu, Alexandru Mariș și Ioan Berar. Filiala Oradea era condusă de către Petru Tivadar, Mihai Chișe și Ioan Pop. Tivadar a emigrat în SUA în 1964. Ceilalți doi lideri au fost înlocuiți de către Ioan Berar, ca supraveghetor și de Constantin Creangă, secretar. Filiala Suceava era condusă de către Grigore Duciuc, supraveghetor și de Dumitru Zamfir. Ei, mai apoi, au fost pensionați și înlocuiți de către Constantin Grossu ca supraveghetor și de Dorin Udișteanu, secretar.

Toți aceștia erau membri în Consiliul Bisericesc ca și ceilalți lideri bise-ri-cești regionali: în Maramureș - Gavril Latiș din Răzoare; în județul Bistrița-Năsăud - George Mărcuș din Dumitra; în județul Cluj - Ioan Pop din Dej și Nicolae Pop, Ioan Popa și Ioan Sodolan în orașul Cluj; în județul Hunedoara - Ilie Lipovan și succesorul său, Viorel Moise, în județul Mureș, - Petru Murar și Augustin Berindean din Târgu Mureș; în județul Brașov cei doi păstori, Teodor Popovici și Tudor Lăcătuș, care au construit două

clădiri bisericesti la aceeași adresă, nr. 2-4 de pe str. Brândușelor (fondatorii unei biserici care în prezent numără peste 700 de membrii); în Timișoara - Ciolac Dincă, Vasile Crișan, Ioan Mengher, Toma Duțu, Constantin Leontiu și mai târziu Iosif Frânc și Teodor Codreanu; în provincia Oltenia - Constantin Crețan din Craiova (jud. Dolj) și Grigore Botănel din Târgu Jiu (jud. Gorj); în provincia Dobrogea - Nicu Topciu din Constanța.[143]

Noul președinte al C.P, Pavel Bochian, la primul Consiliu Bisericesc a propus să fie readmiși ca membri ai C.P Trandafir Sandru, Alexie Vamvu, C.V Roske și toți cei care fuseseră eliminați în 1958. Consiliul a fost de acord cu aceasta, dar conform cu Statutul C.P aprobat era necesar și acordul D.C, care a întârziat mult la Guvern.[144] Sandru considera că autoritățile comuniste au fost convinse să accepte readmiterea sa în C.P pentru că a fost primul român invitat la o conferință pentecostală internațională. Într-adevăr, Donald Gee a sugerat Universității Oral Roberts din Tulsa, Oklahoma, SUA, să-i invite pe Sandru la o conferință care a avut loc din 12 până pe 25 Noiembrie 1963. În 13 August 1963, Sandru a fost reprimat în C.P și pe 1 Februarie 1964 a fost numit pastor al bisericii de pe strada Miulești nr. 29, la periferia Bucureștiului. Pe 15 Octombrie, a fost demis din pastorație, pen-tru că a încercat să mărească clădirea bisericii fără permisiunea D.C.[145]

La insistențele pastorului Pavel Bochian, Alexie Vamvu a fost, de asemenea, reprimat în C.P și numit ca secretar general al C.P, cu aprobarea D.C. După aceasta, a fost numit pastor al bisericii din cartierul Tudor Vladimirescu din București.[146]

Dictatorul Gheorghiu Dej a început în 1964 politica română de inde-pendentă față de URSS. Această politică a fost continuată din 1965 de către succesorul său, Nicolae Ceaușescu. O astfel de politică avea nevoie de spri-jinul vestului împotriva URSS, din cauza invaziei sovieticilor în Cehoslovacia din 1964. De aceea, regimul român a devenit mult mai recep-tiv la presiunile vestului în favoarea libertății religioase și deținuții politici au fost eliberați în România, cel puțin pentru moment. În aceste circumstanțe, Sandru și-a recăpătat licența de pastorație pe 27 Aprilie 1968. În secret, el coopera cu Walter Hollenweger, trimițându-i materiale pentru o istorie a pentecostalismului românesc. Conducerea C.P a fost reorganizată cu alegerea lui Pavel Bochian ca președinte, D. Matache vicepreședinte și casi-er central, Alexie Vamvu ca secretar

general și Trandafir Sandru ca redactor șef al Buletinului C.P Sandru a fost ajutat să publice Buletinul C.P de către C.V Roske, care, ilegal, a tradus în românește multă literatură creștină tipărită în Germania pentru România. În România, Roske a mai editat cărți pentecostale de imnuri și alte cărți pentecostale aprobate de D.C.[147] Pavel Bochian i-a numit pe Emil Bulgăr director al Casei de Pensii a C.P[148]

Emil Bulgăr și-a pierdut autorizația de pastor în 1964 din cauza vizitei unui misionar olandez în biserica sa. În 1967, unii pentecostali vestici din Norvegia, Franța, Marea Britanie, SUA și Germania au vizitat România. Între 12 Septembrie și 11 Octombrie 1968, Pavel Bochian împreună cu Trandafir Sandru ca translator, au vizitat biserici pentecostale din Franța, Marea Britanie și au participat la o conferință pentecostală în Trondheim, Norvegia. Bochian a reprezentat C.P la Conferința Pentecostală Mondială din Dallas (3-8 Noiembrie 1970) C.P a fost de asemenea reprezentat la Conferința Europeană Pentecostală din Berna (24 Iunie-2 Iulie 1972) Mai târziu, Bochian și Sandru au fost aleși în comitetul C.E.P. Delegați din Norvegia, Belgia, Ungaria și Bulgaria au participat la celebrarea semicentenarului C.P în București pe 14 Octombrie 1972.[149] Relațiile internaționale ale C.P au făcut o adevărată presiune asupra Guvernului român cu privire la libertatea religioasă. Acest lucru era necesar deoarece în anii '60 o nouă etapă a expansiunii pentecostale începe în România și autoritățile comuniste au încercat să o oprească. De la o expansiune în regiunile rurale în special, cauzată mai ales de natalitatea crescută din familiile pentecostale țărănești, pentecostalismul românesc a trecut la o expansiune mai rapidă în zonele de oraș, astfel încât din 1956 până în 1976 în România numărul pentecostalilor a sporit de la 54.000 la 100.000. Acesta a fost rezultatul politicii comuniste care avusese ca scop o creștere irațională a zonelor industriale și urbane. În aceste circumstanțe, o mulțime de pentecostali au fost constrânși să se mute în orașe, care devin centre ale pentecostalismului.[150]

Evangelismul pentecostal și represaliile autorităților comuniste pot fi ilustrate prin multe exemple. Veteranul Vasile Gaspar a primit (împreună cu C. Caraman) o sentință de 3 ani și 6 luni de detenție în 1963 pentru „acti-vitate distructivă”. Ei au fost eliberați în 1964.[151] Predicatorul pentecostal C. Tarnvaski a fost arestat în 1971 și închis pentru câteva luni pentru că deținea Biblii și literatură religioasă. În 1971, pentru același motiv a fost închis pentru câteva luni și predicatorul țigan, Vasile Răscol din București. Între 1974 - 1976, el a executat doi ani de detenție pentru că primise Biblii de peste graniță, fără autorizație. Predicatorul pentecostal Cornel Mihai a fost închis în 1971 - 1972 (împreună cu C. Caraman) pentru primirea și distribuirea unor Biblii. Între 1974 - 1976, C.V Roske nu a avut dreptul să primească nici un serviciu, fiind acuzat de „propagandă religioasă”. [152] El poate fi bucuros că nu fusese acuzat de „parazitism” și întemnițat pentru că nu avea serviciu, precum pentecostalii Viorel Lăcătuș (din Mediaș), Ioan Samu (din Mediaș) și Francisc Paris (Dârlos), care au fost condamnați în Noiembrie 1978 la 6 luni de detenție pentru „parazitism” și activitate „anarhistă”, ade-văratul motiv fiind activitatea lor religioasă. Din cauza unei cereri de emigrare în SUA, pentecostalii Paramon Gagea (Bistrița) și Simion Holbură (Mijlocenii Bârgăului) au fost condamnați la 4 luni de închisoare, pentru așa-zisul „parazitism”, în Ianuarie 1979.[153]

Un predicator pentecostal, Ioan Toader, inginer în Ploiești, a efectuat mai mult de 5 ani de detenție (1981 - 1986) pentru că a distribuit Biblii și literatură evanghelică.[154]

În 1986, pastorul pentecostal din Satul Mare, Victor Opriș, a fost condamnat la 9 ani de închisoare pentru ajutorul dat acelor care au încercat să fugă din țară. Adevăratul motiv a fost activitatea sa de evanghelizare și înființare de biserici. În urma protestelor internaționale, Opriș a fost eliberat după doi ani și și-a intensificat activitatea.[155]

Înmulțirea bisericilor pentecostale a determinat intervenția autorităților comuniste. Astfel, construcția caselor de rugăciune era adesea oprită. Noua casă de rugăciune din Câmpia Turzii a fost demolată pentru că era mult mai mare decât fusese aprobată. Demolarea clădirii unei biserici pentecostale din Bistrița a avut loc în împrejurări tensionate, trupele de poliție luptându-se cu credincioșii și copiii acestora. Noul acoperiș al clădirii bisericii din Rădăuți a fost dărâmat. Când Nicolae Ceaușescu a început să demoleze în București toate clădirile de cult în anii '80, prima a fost demolată clădirea bisericii nr. 1 Crângași, deși pastorul său era președintele C.P, Pavel Bochian. Ea a fost înlocuită cu o baracă.[156]

Regimul comunist emitea foarte greu autorizația oficială pentru bisericile pentecostale și a desființat bisericile neautorizate, cum a fost biserica „Filadelfia” din Mediaș care a fost declarată drept „grup anarhist”, în 1978.[157] Credincioșii nu erau lăsați să se întâlnească nici chiar pentru scrierea unor petiții pentru primirea autorizației. Astfel, în 1979, lucrătorii oficiali ai pentecostalilor care au organizat astfel de întâlniri în satul Strâmba (jud. Bistrița-Năsăud) au fost insultați și amendați de poliție.[158]

Păstorii aveau dreptul să viziteze credincioșii care trăiau la mare distanță de biserică și să le dea Cina Domnului doar cu o permisiune specială. În 1980, pastorul pentecostal Nicu Topciu din Constanța a vizitat pentru cauza menționată credincioșii din satul Nicolae Bălcescu (jud. Tulcea) aflat la o depărtare de 100 km. de Constanța. O mulțime de săteni ortodocși beți conduși de poliție și oficialitățile locale i-au bătut pe credincioșii adunați în casa familiei Câlțea (după revoluția din 1989, pentecostalii din acest sat, care aveau acum o biserică oficială, au fost atacați din nou de sătenii beți conduși de preoții ortodocși)[159]

Pavel Bochian amintește câteva întâmplări mai fericite,

O clădire pentecostală din Reșița a putut fi construită după anul 1965 deoarece credincioșii lucraseră la construirea unei fabrici de pâine din oraș. Biserica ilegală de pe strada Mestecăniș, Arad a fost autorizată pentru că nu era departe granița vestică. Alte biserici neoficiale au fost tolerate, de exem- plu cea din orașul Drobeta Turnu-Severin (aceasta era, de asemenea, la granița de sud-vest). Pavel Bochian a explicat conducerii D.C că membrii a 300 de biserici tolerate au acceptat să efectueze pentru consiliile locale munci sociale importante, ca de exemplu, să adune recolta.[160]

Pastorul Trandafir Sandru a obținut aprobarea autorităților să mute biserica sa din București din strada Miulești într-o nouă casă de rugăciune care trebuia să fie construită pe strada Sebastian nr. 43. Totuși, în 1974, autoritățile au întrerupt construcția. În 1978, presiunea SUA l-a convins pe Ceaușescu să permită construcția bisericii, ea sfârșindu-se în anul 1979. Aceasta era până în 1999 cea mai mare și mai modernă casă de rugăciune din București. Ceaușescu se gândea să o demoleze în decembrie 1989, dar revoluția l-a împiedicat să o facă.[161]

Teodor Codreanu, păstorul bisericii Elim din Timișoara, a inaugurat în 1988 una dintre cele mai moderne și mai mari dintre casele de rugăciune din România.[162] Astfel de case uriașe de rugăciune au fost construite pentru prima dată în Arad (biserica Gloria - 1966) apoi în Oradea, Baia Mare, Galați, Brașov, Vicovu de Sus. Pare de neînțeles cum autoritățile comuniste au tolerat astfel de construcții religioase. Numai rugăciunile și postul pot explica astfel de miracole.[163] Conform estimării făcute de C.P, în 1982 erau 785 de biserici oficiale pentecostale, 142 de pastori și aproape 150.000 decredincioși inclusiv copiii.[164] Statisticile guvernului comunist estimau pe atunci numărul credincioșilor pentecostali la 58.000. Erau aproape 300 de biserici pentecostale. După C.V Roske, în 1989, erau cel mult 170.000 de credincioși pentecostali în România.[165] Aceste rezultate se datorau și celor care au luptat pentru libertate religioasă în România. Baptistul Iosif Țon, pentecostalul C. Caraman, ortodoxul G. Calciu Dumitreasa au atras presiuni externe împotriva lui Ceaușescu, care a renunțat să-i controleze pe predica-tori și botezurile în apă. În bisericile pentecostale vorbirea în limbi și pro-feția au devenit, în general, libere. În 1977, Caraman a semnat un reportaj difuzat de Radio Europa Liberă și a fost din nou arestat.[166]

Relativitatea extremă a toleranței religioase manifestată de Ceaușescu este ilustrată de condițiile de lucru de la Seminarul Teologic Pentecostal, între anii 1976 - 1989. După cursurile biblice pentru pregătirea pastorilor (1974 - 1976), Consiliul Bisericesc și comitetele filialelor au hotărât în 1976 înființarea în București a S.T.P Trandafir Sandru a fost numit director și au fost aleși 15 studenți, cursurile durând 4 ani. Erau profesori puțini și cărți teologice doar în limba română, dar studenții se străduiau prin toate mijloacele să devină buni păstori. Autoritățile comuniste au interzis ca primele serii de absolvenți să fie ordinați ca păstori în 1980, dar

Sandru a profitat de vizita unor oaspeți străini și a ordonat primii pastori formați la S.T.P. După promoția din 1980, D.C a redus numărul studenților de la 15 la 5, iar după absolvirea din anul 1984, au fost admiși 10 studenți. Ulterior, doar 3 studenți erau admiși în fiecare an, cu aprobarea specială a D.C pen-tru fiecare candidat.[167] (Vom numi în continuare pe câțiva absolvenți ai S.T.P: din prima generație <promoția 1980> îi amintim pe Marinei Mesaroș, pastor în Cluj, apoi la Portland, SUA, Lazăr Gog, pastor lângă Los Angeles, Bujorel Lucaci, pastor în Sidney; din a doua generație <1984> Ioan Gurău, supraveghetorul Comunității regionale Brașov, apoi secretar general al C.P, Romu Mocan, pastor în Dej și unul dintre fruntașii penti-costali naționali; din generația 1988: Martin Schaser, pastor în Viena, Luca Crețan, supraveghetorul comunității regionale Oltenia-Argeș).

Nevoia de manuale pentru S.T.P au determinat pe profesori să publice primele cărți pentecostale teologice în limba română. „Ghidul păstorului” 1976 conținea cursurile ținute de Sandru între anii 1974 - 1976. În plus, Sandru a publicat în 1977 Viața apostolului Pavel și învățăturile sale, în 1979 Pneumatologia, în 1982 Biserica Apostolică, Pentecostală a lui Dumnezeu din România (în engleză și în românește), în 1986 Viața Domnului Isus Hristos, activitatea și învățăturile Sale, în 1989 Doctrinile biblice ale bisericii. C.V Roske a publicat în 1979 Lecțiuni biblice. Pavel Bochian a editat în 1980 Biserica lui Dumnezeu și aspecte din viața sa, apoi Viața apostolului Petru, iar în 1988 Credință și fapte (în colaborare cu C.V Roske). Emil Bulgăr a publicat Geografia și istoria biblică în colaborare cu A. Negoită de la Institutul Teologic Ortodox, iar Alexie Vamvu a publicat în 1981 Actele de cult în Biserica lui Dumnezeu.

Începând cu 1980, Biserica Pentecostală și-a întărit legătura cu US Church of God renunțând la legăturile cu US Assemblies of God.[168]

După 30 de ani de la cel de-al doilea congres al C.P din 1956, regimul comunist a autorizat în final cel de-al treilea congres al cultului, care a avut loc în 1986. A fost un succes pentru că în acea vreme, sinodului Bisericii Ortodoxe nu i se permitea să se întrunească pentru a-și alege un nou patri-arh în locul celui decedat. Mai mult de 100 de delegați au participat la cel de-al treilea congres al Bisericii Pentecostale ținut la București și a fost aleasă prin vot secret o nouă conducere, cu mulți lideri mai tineri: Pavel Bochian a fost reales în funcția de președinte, C-tin Leontiuc și Lazăr Gog au fost aleși ca vicepreședinți, Trandafir Sandru ca secretar general, Alexie Vamvu casier general și C.V Roske ca redactor șef al Buletinului Cultului Pentecostal. Emil Bulgăr, Marinei Mesaroș și alții au fost aleși în Comitetul Executiv al Consiliului Bisericesc al Bisericii Pentecostale. Din cauza presiunii Securității, Lazăr Gog a plecat în SUA, fiind înlocuit de Ion Berar ca vicepreședinte.[169]

Cultul Pentecostal din România

După revoluția din 1989, bisericile pentecostale și slujitorii lor au putut să lucreze în deplină libertate. Păstorii nu au mai fost controlați de autoritățile statului. Revistele și cărțile pentecostale nu au mai fost supuse cenzurii comuniste. Poliția nu i-a mai persecutat pe credincioși, iar perche-zițiile prin case au fost oprite. Bisericile pentecostale puteau fi acum auto-rizate numai de conducerea centrală pentecostală, iar toate bisericile neofi-ciale au fost recunoscute. Predicarea Evangheliei s-a putut face la scară largă. Bibliile și literatura evanghelică au putut fi importate, tipărite, distribuite și noi biserici au fost înființate în deplină libertate. Guvernul român nu a mai pus nici o restricție în calea călătoriilor în străinătate ale credincioșilor. Pentecostalismul a continuat să fie o religie, recunoscută oficial de Statul Român, pe lângă alte 14 denominațiuni. (în total 15, în loc de 14, mai înainte). Vechea conducere pentecostală, chiar dacă a apărut bisericile penti-costale, a fost totuși prea conformistă în relația cu autoritățile comuniste. Chiar și Sandru, cel mai puțin servil dintre vechii lideri, era caracterizat, potrivit cu David D. Bundy, printr-o: „adâncă și sinceră apreciere pentru guvernul român și față de acesta.[170] Ei au fost depășiți după revoluție. De aceea Sandru, vorbește despre „criza psihologică care a afectat... pe unii credincioși pentecostali, în special pe cei tineri, ajungându-se la unele inci-dente regretabile" și despre „inima lui Pavel Bochian care a fost zdrobită de evenimentele din Ianuarie 1990, când a fost silit să demisioneze" precum și despre „disprețul față de cei de altădată... care și-au asumat toate riscurile, timp de mulți ani, ca să organizeze și să înalțe prestigiul Bisericii." El a fost fericit că cel de-al 4-lea Congres de la Cluj-Napoca din data de 15 Mai 1990, în ciuda unor deficiențe, a avut meritul de a menține unitatea frățească și de a stabiliza situația în cult.[171]

La cel de-al 4-lea Congres a fost ales Emil Bulgăr ca Președinte al Uniunii Pentecostale (1990 - 1994), Marinei Mesaroș și Pavel Riviș Tipei ca vicepreședinți, Trandafir Sandru ca secretar general, Ioan Gurău și Romu Mocan ca membri în comitetul executiv, Cristian Vasile Roske ca redactor șef la revista „Cuvântul Adevărului" - serie nouă. (de fapt, vechiul Buletin al C.P) Noii lideri ai comunităților regionale au fost aleși: P R. Tipei pentru regionala Arad, Florian Mudura pentru regionala Oradea, Marinei Mesaroș pentru regionala Cluj, Constantin Macoveiciuc pentru regionala Suceava și Ioan Gurău pentru regionala Brașov.[172]

Pavel Bochian nu și-a încetat munca de păstor și învățător și la sprijinit pe fiul său, Ioan Bochian să înființeze Centrul Creștin Emanuel București, în clădirea bisericii de la nr. 16, str. Al. I. Cuza, va fi cea mai mare dintre clădirile bisericilor bucureștene. Pavel Bochian a călătorit mult în ultimii ani ai vieții lui, ținând numeroase predici și predând două cursuri la Academia Religiilor din București. La trecerea sa din viață, în Octombrie 1996, a avut parte de funeralii de proporții naționale și internaționale.

Pentecostalii au intrat în Alianța Evanghelică din România (AER) împreună cu Baptiști, Creștinii

după Evanghelie și o ramură evanghelică din Oastea Domnului, Ortodoxă. AER a organizat mari întruniri evanghelice și chiar evanghelizări prin intermediul televiziunii.

În Februarie 1992, la recensământul de la acea dată, au fost înregistrați 219.151 pentecostali. Cifra aceasta a fost contestată însă de unii deoarece, foarte adesea, oamenii nu au fost întrebați despre religia lor, fiind înregistrați din oficiu ca „români-ortodocși”. Totuși, recensământul a confirmat faptul că pentecostalii sunt cei mai numeroși între credincioșii români evanghelici. Bapțiștii înregistrați la acea dată au fost în număr de 109.000. În Bucovina (jud. Suceava) au fost înregistrați 30.577 pentecostali și în județul Bihor 25.381. În 13 județe, începând cu Timiș și sfârșind cu Sălaj, numărul pentecostalilor variază de la 18.736 la 5.454. În următoarele 13 județe, începând cu Brașov și terminând cu Gorj, numărul varia între 4.884 și 1.137. În următoarele 13 județe, de la Neamț la Giurgiu, numărul era între 846 și 105. În Muntenia de Sud au fost înregistrați 48 de pentecostali, în județul Olt, și 42 pentecostali în județul Teleorman.

În cele 4 județe din Nord au fost înregistrați 56.667 pentecostali; în cele 4 județe din Vest (Bihor, Arad, Timiș, Caraș-Severin) - 69.459; în cele 4 județe din Est (Iași, Vaslui, Galați, Tulcea) - 4.228; în 9 județe din Sud (din Mehedinți la Constanța) - 6.129; în 10 județe din Transilvania - 70.814; în cele 7 județe din Muntenia de Nord - 8.304; în cele 3 județe din V Moldovei - 3.550.[173]

Primul liceu pentecostal „Logos”, a fost deschis la Timișoara în 1990. Următoarele licee deschise au fost la Arad, Pitești și Oradea. În 1993 a fost publicat un nou Statut pentecostal și o nouă Mărturisire de Credință. În 1992, Seminarul Teologic Pentecostal a devenit Institutul Teologic Pentecostal București (ITPB) Seminarii teologice pentecostale cu durata de pregătire de 2 ani au fost deschise în București, Suceava și în alte locuri, pregătind slujitori autorizați, evangheliști și învățători de religie pentecostală, profesori care să predea în școlile elementare, învățători de școală duminicală, tineri lucrători. Pentru întreaga lui activitate, rectorul I.T.P.B., Trandafir Sandru, a primit în 1992 titlul academic de „doctor honoris causa” oferit de Școala Teologică a organizației „Church of God” din Cleveland, Tennessee, S.U.A.[174]

Voluntari pentecostali au început să lucreze în închisori, orfeline, azile de bătrâni, case de copii handicapați și de copii bolnavi de SIDA. Evangheliștii pentecostali și-au început și ei slujirea în Sudul și Sud-estul României, regiuni cu o populație pentecostală rară.

În 1994 a avut loc al 5-lea Congres Pentecostal. Au fost aleși Pavel Riviș Tipei (păstorul bisericii

„Betania” din Arad - Grădiște) ca președinte, Emil Bulgăr și Mesaroș Marinei ca vicepreședinți, Ioan Gurău ca secretar general, C.V Roske ca trezorer. Mai târziu, Ioan Gurău a demisionat, fiind înlocuit de Marinei Mesaroș ca secretar general, Romu Mocan devenind noul vicepreședinte. Mulți pentecostali au emigrat în Europa de vest, SUA și Australia.

Între anii 1994 - 1998 AER i-a avut ca președinte pe Emil Bulgăr. Vechile filiale pentecostale au fost transformate în Comunități Regionale (CR), fiind înființate noi Comunități: CR București, și mai apoi, CR Oltenia - Argeș (în Muntenia de Vest). În funcția de președinte al CR București a fost ales Emil Bulgăr (1994 - 1998)

Adunarea Generală Pentecostală care a avut loc la Felix, Oradea (23-25 Mai 1996) a aprobat Statutul de Organizare și Funcționare al Uniunii Pentecostale, Biserica lui Dumnezeu Apostolică din România, publicat în 1997, act care nu a mai fost înregistrat în mod oficial.

S.P.M.C.R a fost prima organizație pentecostală apărută după Decembrie 1989 (în Ianuarie 1990), avându-1 ca președinte pe Teodor Bulzan, cu scopul de vitalizare a lucrării bisericilor prin organizarea de con-ferințe, Seminarii și prin plantarea de noi biserici. În anii '90 S.P.M.C.R a organizat zeci de conferințe pentru pastori, predicatori, învățători de copii, în care sute de oameni din diferite biserici au fost mobilizați pentru a se implica în lucrarea din biserici. Au fost instruiți evangheliști care au mers în sudul țării pentru plantare de biserici, (un bun exemplu este Biserica din Caracal) De asemenea, S.P.M.C.R a fost prima organizație care a inițiat con-ferințe de pregătire de lideri în cadrul Conferințelor Naționale de Tineret de la Oradea - Băile Felix; unii dintre ei au devenit păstori, alții evangheliști, plantatori de biserici, lideri de tineret, lideri muzicali, învățători de școală duminicală, iar alții s-au implicat în diferite activități sociale. La primele conferințe au participat în jur de 300 de tineri din numeroase localități din țară și din străinătate, iar la ultimele conferințe, numărul participanților a crescut la peste 2.000. Conferințele au continuat cu un proiect de pregătire intensivă a liderilor, prin conferințe bianuale și prin cursuri prin corespondență, proiect numit Program de Conducere Activă. De asemenea, Departamentul de educație și învățământ al S.P.M.C.R. s-a transformat în ceea ce este astăzi Colegiul Biblic Est-European care pregătește tineri pentru lucrare, în cursuri la zi de trei ani.

În Septembrie 1991 a luat ființă, la Oradea, Centrul Creștin „Betania”, biserică ce până în anul 2000 a crescut la peste 900 de membri botezați și care în prezent funcționează în parteneriat cu bisericile Pentecostal Holiness din SUA.

Facultatea Teologică Pentecostală din Ossijek (Croatia), afiliată la Assemblies of God, condusă

de dr. Peter Kuzmic, a deschis o școală prin extensie în biserica Elim, Timișoara în 1990. În anul 1996 această extensie a devenit o instituție educațională autonomă numită Seminarul Evanghelic Elim cu acreditarea Uniunii Pentecostale Române. Biserica Elim, Timișoara

Bisericile pentecostale din Bucovina continuă să aibă activități autonome. Din cauza trăsăturilor lor conservatoare, ele reușesc să cola-boreze cu o misiune menonită, care editează revista de limbă română „Sămânța Adevărului”. Din 1997, în Bucovina se publică revista „Lumina Vechilor Cărări”.

Aradul are tendința de a deveni centrul principal al Uniunii Pentecostale. Al 5-lea și respectiv al 6-lea Congres și alte importante confe-rințe au avut loc în Arad. În anul 1997 în incinta mării biserici pentecostale „Betania” din Arad s-a deschis Facultatea de Teologie și Litere (Limba Engleză) Betania, afiliată la ITPB Comunitatea regională Arad editează revista „Flacăra Rusaliilor”.

Biserica harismatică „Agape” din Timișoara are propria școală misio-nară. O importantă școală misionară pentecostală a fost deschisă în Constanța, în anul 1998, cu scopul de a pregăti misionari și evangheliști pentru Republica Moldova, Ucraina, Bulgaria și Turcia. În anul 1996, a fost înregistrată oficial o asociație religioasă, Adunările lui Dumnezeu din România, afiliată la US Assemblies of God. Institutul Biblic Român - acre-ditat de US Assemblies of God, E.P.T.A. și parțial, de Guvernul României a fost o vreme asociat acelu grup, ambele având același lider, dar, începând cu 1997 IBR, apoi Universitatea Biblică Română au devenit școli ecu-menice de teologie.

Departamentul de Tineret al Church of God a sponsorizat construirea primei clădiri din campusul ITPB. Pe data de 4 Noiembrie 1996, cu ocazia celei de-a 20-a aniversări a învățământului teologic în România, rectorul Trandafir Sandru a inaugurat prima clădire a noului sediu al ITPB.[175] În anul 1997 Trandafir Sandru a fost pensionat, iar în 1998 a decedat. Noul rector, John Tipei, a obținut recunoașterea provizorie din partea Guvernului pen-tru ITPB, în 1998, iar în perioada 5-6 Octombrie 1999 a inaugurat noul corp de clădire. În Aprilie 2001, ITPB a fost gazda celei de-a 22-a Conferințe anuale a E.P.T.A. Cursurile de zi durează 4 ani, iar studiile la secția fără frecvență, 5 ani. La absolvire studenții obțin o licență în teologie, cu specializare pastorală (pentru bărbați) și cu specialitate didactică (pentrufemei). Ei sunt recunoscuți de către guvern pentru a preda religia elevilor pentecostali în școli și licee. Institutul Teologic din București editează revista teologică „Pleroma” și alte cărți teologice. I.T.P.B organizează și sesiuni de comunicări științifice.

În Octombrie 1997, s-a aniversat cel de-al 75-lea an de existență a Bisericii Pentecostale din România. La acea dată Uniunea Pentecostală dispunea de 354 slujitori ordinați, (1 la 6 biserici) 800 de diaconi și 70 de misionari.[176]

Text extras din cartea- **Tradiția mișcării pentecostale.**

[1] Adevărul, 21 Noiembrie 1931

[2] Atlasul religiilor 1996, p.66; I. Rămureanu, M. Sesan, T. Bodogae, ,, Istoria Bisericească,, II, p. 410

[3] I.M.Popescu, Istoria și sociologia religiilor, I 1996, p.231

[4] Trandafir Sandru, Biserica pentecostală..., 1992,p.130

[5] Trandafir Sandru, Biserica pentecostală..., 1992,p.126-127

[6] Trandafir Sandru, Biserica pentecostală..., 1992,p.262

[7] Gheorghe Bradin, Jurnalul personal...., manuscris, p.10

[8] Cuvântul Adevărului, 1 Mai 1931, p.75

[9] Trandafir Sandru, Trezirea..., 1977,p.74

[10]Trandafir Sandru, Biserica pentecostală...,1992,p.166,Ioan J.Buia, Biserica lui Dumnezeu Pentecostală Română, 1937-1987, Semicantener, Detroit, 1987, p.27

[11] Trandafir Sandru, Trezirea..., 1997,p.75

[12] Trandafir Sandru, Biserica pentecostală...,1992,p.206-207

[13] John F. Tipei, Trandafir Sandru, Trezirea...,1997,p.91-92

[14] Trandafir Sandru, Trezirea...,1997,p.91-92

[15] Gheorghe Bradin, Jurnalul personal,p.29

[16] Vezi Alexa Popovici, Istoria Bapțiștilor din România, vol.II, Chucago,1989,p.397-398

[17] Trandafir Sandru, Biserica lui Dumnezeu,1982,p.29

[18] Gheorghe Bradin, Mișcarea pentecostală din România, în Vestitorul Evangheliei, nr. 11/1 Iunie 1946,p.5

[19] Noua călăuză pentru cunoașterea și combaterea sectelor, Cernica 1925,p.74-77

[20] Trandafir Sandru, Biserica lui Dumnezeu..., 1982,p.311

[21] Trandafir Sandru, Biserica Pentecostală...,p.130

[22] C.Ciuc, Atlasul religiilor...,Gnosis, București,1996,p.66

[23] Trandafir Sandru, Biserica Pentecostală..., 1992,p.135

[24] Trandafir Sandru, Trezirea..., 1997, p. 92

[25] Noua călăuză pentru cunoașterea și combaterea sectelor, Arad 1927, p. 106-107

[26] Trandafir Sandru, Biserica pentecostală..., p. 130

[27]Din istoricul Bisericii Elim. Timișoara, în Revista „Elim”, Timișoara, nr. 36-37, Octombrie – Decembrie 1998, p. 14-15

[28] Trandafir Sandru, Biserica pentecostală..., passim.

[29] Ardeu, manuscript.

[30] Gheorghe Bradin, Mișcarea pentecostală..., în Vestitorul Evangheliei" (Arad) nr. 11, 1 Iunie, 1946, p. 6

[31] Ardeu, manuscript

[32] Trandafir Sandru, Biserica pentecostală..., p. 131

[33] Ardeu, manuscript.

[34] Trandafir Sandru, Trezirea..., p. 77

[35] Pavel Bochian, Biserica pentecostală 1925-1930, în „Buletinul Cultului Pentecostal”, București, nr. 6, Noiembrie - Decembrie 1989, p. 8

[36] CV Roske, 70 de ani de la apariția revistei „Cuvântul Adevărului”, în „Cuvântul

Adevărului” Seria II, București, nr. 3, Martie 1999, p. 2

[37] „Cuvântul Adevărului”, Ianuarie 1931, p. 1

[38] Bradin, Mișcarea pentecostală din România..., în „Vestitorul Evangheliei”, nr. 11/1 Iunie 1946, p. 6

[39] Trandafir Sandru, Trezirea..., p. 94

[40] „Cuvântul Adevărului”, 15 Aprilie 1930/39. Trandafir Sandru, Trezirea... p. 94

[41] „Cuvântul Adevărului”, 1 August 1930

[42] „Cuvântul Adevărului”, 1 Octombrie 1930

[43] I.M. Popescu, Istoria și sociologia religiilor Creștinismului, Ed. Fundației „România de mâine”, București 1996, p. 231

[44] „Cuvântul Adevărului”, 1 Iunie 1930, p. 1

[45] Trandafir Sandru, Biserica pentecostală..., p. 133

[46] Ardeu, manuscris

[47] Trandafir Sandru, Trezirea..., p. 96

[48] „Cuvântul Adevărului”, 1 Mai 1931 (Brăila), p. 1

[49] Pavel Bochian, Viața unui pastor din România, Ed. Privilegiu, București, 1997, p. 18-23,35

[50] „Cuvântul Adevărului”, Aprilie 1930.

[51] „Cuvântul Adevărului”, Ianuarie 1931, p. 8

[52] Vezi „Cuvântul Adevărului”, Aprilie 1933, Lipova, p. 11-12; Decembrie 1935, p. 12

[53] Pavel Bochian, *Viața unui pastor din România*, Ed. Privilegiu, București, 1997, p. 98; 119-129

[54] *Ibid.*, p. 138-139

[55] Cazurile lui Romulus Belean din Oarba de Mureș și Cristian Gavrilă din Dumbrăveni: „Cuvântul Adevărului”, Ianuarie 1931, p. 3

[56] „Cuvântul Adevărului”, Februarie 1931, p. 11, Cazurile caselor de rugăciune din Lascăr Catargiu - Paulian - *ibid.* Aprilie 1931

[57] „Cuvântul Adevărului”, Mai 1931, p. 8

[58] „Cuvântul Adevărului”, Septembrie 1931, p. 7

[59] „Cuvântul Adevărului”, August 1931, p. 10

[60] Bradin, *Jurnal personal*, p. 41

[61] „Cuvântul Adevărului”, Martie 1937

[62] Pavel Bochian, *Viața unui pastor din România*, Ed. Privilegiu, București, 1997, p. 39-47

[63] Trandafir Sandru, *Biserica pentecostală...*, p. 137

[64] Bradin, Jurnal personal, p. 41; Trandafir Sandru, Biserica Pentecostală-..., p. 137

[65] ,vestitorul Evangheliei", Iunie 1946, p. 10

[66] Pavel Bochian, Viața unui pastor din România, Ed. Privilegiu București, 1997, p. 48;
Trandafir Sandru, Biserica pentecostală..., p. 138

[67] Popescu, op. cit., p. 267, 268

[68] Pavel Bochian, Viața unui pastor din România, p. 47

[69] Trandafir Sandru, Biserica pentecostală..., n. 50, p. 127

[70] Petru Lascău, Biserica în asediu, 1992, p. 162

[71] S.M. Burgess, G.B. McGree (Editors), Dictionary of Pentecostal and Charismatic Movements, Regency, Grand Rapids, 1988, p. 276

[72] Ibidem, p. 330-331 (s.v. Gcc); 770-771 (s.v. Schmitt)

[73] C.Cuciuc, Atlasul religiilor, p. 67

[74] Trandafir Sandru, Trezirea ..., p. 89

[75] Vestitorul Evangheliei", Octombrie, p. 6

[76]Trandafir Sandru, Biserica pentecostală..., p. 139

[77] Trandafir Sandru, Trezirea..., p. 89

[78] Ibidem, p. 90

[79] Vestitorul Evangheliei", Iunie 1947, p. 6

[80] „Cuvântul Adevărului", Ianuarie 1935

[81] Din istoricul Bisericii Elim. Timișoara, în Revista „Elim" Timișoara, nr. 36-37, Octombrie - Decembrie 1998, p. 14-15

[82] Trandafir Sandru, Trezirea..., p. 89-90

[83] „Cuvântul Adevărului", Noiembrie 1934

[84] Petru Ardeu, Istoria Bisericii Românești, manuscris, p 79

[85] I. M. Popescu, Istoria și sociologia religiilor, partea I. Creștinismul 1996, p 231

[86] Petru Ardeu, loc. cit.

[87] I. M. Popescu, Creștinismul, 1996, p 231

[88] idem.

[89] Trandafir Sandru, Biserica pentecostală..., p. 142

[90] Petru Ardeu, Istoria Bisericii Românești, manuscris, p. 97

[91] Trandafir Sandru, Trezirea..., p. 99

[92] Trandafir Sandru, Biserica pentecostală..., p. 142

[93] Ibid., p. 140

[94] Ibid., p. 155-156

[95] Petru Ardeu, Istoria Bisericii Românești, manuscris, p 97

[96] Trandafir Sandru, Biserica pentecostală..., p. 143-144; Trezirea..., p. 95, p. 100; Pavel Bochian, Viața unui pastor din România, Ed. Privilegiu, București, 1997, p. 80; P Ardeu, ma-nuscis, p. 133

[97] Pavel Bochian, Viața unui pastor din România, Ed. Privilegiu, București, 1997, p. 107

[98] Pavel Bochian, Viața unui pastor din România, Ed. Privilegiu, București, 1997, p. 92,96, 97

[99] Vestitorul Evangheliei", Noiembrie - Decembrie 1945, p. 16

[100] „Universul", 22 Februarie 1946

[101] .Vestitorul Evangheliei", Aprilie 1946

[102] ,Vestitorul Evangheliei", un număr special din 9 Iunie 1946

[103] Pavel Bochian, Viața unui pastor din România, Ed. Privilegiu, București, 1997, p. 66

[104] Vestitorul Evangheliei", 15 Ianuarie 1947

[105] Vestitorul Evangheliei", Mai 1946, p. 11; 3 Iunie 1946, p. 6

[106] Vestitorul Evangheliei", Iulie 1946

[107] Vestitorul Evangheliei", Septembrie 1946, p. 10

[108] Vestitorul Evangheliei", 1 Iulie 1947; 1 Septembrie 1947; 15 Noiembrie 1947

[109] Vestitorul Evangheliei", 1 Septembrie 1947

[110] Vestitorul Evangheliei", 15 Ianuarie 1948, p. 7

[111] Trandafir Sandru, Biserica pentecostală..., p. 144, Biserica pentecostală a lui Dumnezeu...,1982, p. 36

[112] Trandafir Sandru, Trezirea..., p. 104

[113] „Dimineața", nr . 1357, din 23 Februarie 1949

[114] Trandafir Sandru, Biserica pentecostală..., p. 145

[115] Trandafir Sandru, Biserica pentecostală..., 1982, p. 36; Trezirea...:, p.104

[116] Trandafir Sandru, Biserica pentecostală..., p. 146

[117] Trandafir Sandru, Biserica pentecostală..., p. 146

[118] ibid. p. 144

[119] Trandafir Sandru, Trezirea..., p. 96

[120] Trandafir Sandru, Doctrinile biblice, ITP, București, 1994

[121] Trandafir Sandru, Trezirea..., p. 117

[122] Trandafir Sandru, Biserica pentecostală..., p. 150

[123] Trandafir Sandru, Trezirea..., p. 105

[124] Pavel Bochian, Viața unui pastor din România, Ed. Privilegiu, București, 1997, p. 81

[125] Trandafir Sandru, Biserica pentecostală..., p. 147

[126] Trandafir Sandru, Trezirea..., p. 106

[127] Mărturie orală de la C. Roske

[128] Trandafir Sandru, Biserica pentecostală..., p. 147-148

[129] Mărturie orală de la Emil Bulgăr

[130] Trandafir Sandru, Biserica pentecostală..., Trezirea..., p. 110

[131] Mărturie nepublicată de la Emil Bulgăr

[132] Mărturii nescrise de la Vasile Sondor, CV Roske și alții

[133] Trandafir Sandru, Trezire..., p. 108

[134] Pavel Bochian, Viața unui pastor din România, Ed. Privilegiu, București, 1997, p. 68, 83

[135] S. Grossu, Le Calvaire de la Roumanie Chretienne, Editions France- Empire, 1987(Versiunea română 1992); P. Caravia, V Constantinescu, Biserica înțemnițată. România 1944-1989, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 1998

[136] Mărturii nepublicate de la C. V Roske

[137] Grossu, op. cit. versiunea română, p. 106, 154; V. Caravia, op. cit. p. 111

[138] Trandafir Sandru, Trezirea..., p. 109

[139] ibid, p. 96. Mărturii nepublicate de la Emil Bulgăr

[140]Manuscrisul lui Ardeu, p. 138; Pavel Bochian, Viața unui pastor din România, p. 103

[141] Pavel Bochian, Viața unui pastor din România, Ed. Privilegiu, București, 1997, p. 102-103

[142] Pavel Bochian, Viața unui pastor din România, Ed. Privilegiu, București, 1997, p. 104,106

[143] Pavel Bochian, *Viața unui pastor din România*, Ed. Privilegiu, București, 1997, p. 187-190

[144] *Ibid.*, p. 104-105

[145] Trandafir Sandru, *Biserica pentecostală...*, p. 149

[146] Pavel Bochian, *Viața unui pastor din România*, Ed. Privilegiu, București, 1997, p. 105

[147] Trandafir Sandru, *Biserica pentecostală...*, p. 149-150; *Trezirea ...* "pp. 110-111.

[148] Pavel Bochian, *Viața unui pastor din România*, Ed. Privilegiu, București, 1997, p. 83,84,106

[149] Trandafir Sandru, *Trezirea...*, p. 116-118

[150] Trandafir Sandru, *Biserica pentecostală...*, p. 154

[151] S. Grossu, *Calvarul...*, p. 154

[152] Caravia, *Biserica întemnițată. România 1944-1989*, sub voce.

[153] Grossu, *Calvarul...*, p. 157-159, 156-167

[154] Caravia, op. cit., sub voce.

[155] Mărturii nescrise de ia Victor Opriș și Radio Europa Liberă

[156] Trandafir Sandru, Biserica pentecostală..., p. 155; Grossu, Calvarul..., p. 162

[157] Grossu, op. cit., p. 166-167

[158] Grossu, op. cit., p. 161

[159] vezi Grossu, op. cit., p. 168-170

[160] Bochian, Viața unui pastor..., p. 69-70, 132-136

[161] Trandafir Sandru, Biserica pentecostală..., p. 154-155

[162] Din istoricul Bisericii Elim. Timișoara, în Revista „Elim” Timișoara, nr. 36-37, 1988, p. 1

[163] Trandafir Sandru, Biserica pentecostală..., p. 155; Pavel Bochian, Viața unui pastor..., p. 136-137

[164] Trandafir Sandru, Bis. Ap. pentecostală... ,1982, p. 37

[165] Bochian, Viața unui pastor..., p. 83

[166] Caravia, op. cit., p. 111; S.V Caraman

[167] Trandafir Sandru, Trezirea..., p. 112-113

[168] Trandafir Sandru, Biserica pentecostală..., p. 156

[169] Trandafir Sandru, Trezirea..., p. 120-121

[170] Walter J. Hollenweger, Pentecostalism, 1997, p. 328, n. 12

[171] Trandafir Sandru, Trezirea..., p. 122, 131

[172] Trandafir Sandru, Biserica pentecostală..., p. 164

[173] Populația pentecostală din România la recensământul din 1992 în Revista „Elim”, Timișoara nr. 16, 1995

[174] C. V Roske în memoriam, în „Cuvântul Adevărului”, nr. 10 din Octombrie 1998, p. 2

[175] Trandafir Sandru, Trezirea..., p. 127

[176] J. E Tipei The Apostolic Church of God in România - ACG în Burgess și McGec (editori), Dictionary of Pentecostal and Charismatic Movements, Regency, Grand Rapids 1988

